

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Historický ústav

Anna Česká – anglická královna (1366–1394)

Diplomová práce

Autor:	Bc. Barbora Sattlerová
Studijní program:	N7105 Historické vědy
Studijní obor:	Historie
Forma studia:	kombinovaná

Vedoucí práce:	Mgr. Lenka Doová, PhD.
----------------	------------------------

Hradec Králové 2018

Zadání diplomové práce

Autor:	Bc. Barbora Sattlerová
Studium:	F15NK0052
Studijní program:	N7105 Historické vědy
Studijní obor:	Historie
Název diplomové práce:	Anna Česká - anglická královna (1366 - 1394)
Název diplomové práce AJ:	Anne of Bohemia - the Queen of England (1366 - 1394)

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Studium primárních pramenů anglické a české provenience dostupných v The National Archives (UK) a The British Library, případně jejich tištěné edice. Doplnění faktů z odborné literatury. Použita bude kritická analýza pramenů a chronologická metoda.

Prameny: Chronicon abbatiae de Evesham, ad annum 1418. (Ed.) Macray, W.D. London 1863. Liber Regalis, seu, Ordo consecrandi regem solum. Ordo consecrandi reginam cum rege. Ordo consecrandi reginam solum. Rubrica de regis exequiis. E codice Westmonasteriensi editus. (Ed.) Bliss, W. H. London 1870. Sir John Froissart's chronicles of England, France, Spain, and the adjoining countries, from the latter part of the reign of Edward II. to the coronation of Henry IV. (Ed.) Johnes T. London 1806. The St Albans Chronicle: The Chronica maiora of Thomas Walsingham: Volume I 1376-1394. (Eds.) Taylor, J. - Childs, W. R. - Watkiss, L. Oxford 2003. The Diplomatic Correspondence of Richard II. (Ed.) Perroy, E. London 1933. The Westminster Chronicle, 1381-1394. (Eds. and Trans.) Hector, L.C. - Harvey, Barbara F. New York 1982. Literatura: Čechura, J. - Hlavačka, M. - Mikulec, J.: Děti a levobočci českých králů. Praha, 1995. Davies, Rev. John Silvester: An English Chronicle of the Reigns of Richard II., Henry IV., Henry V., and Henry VI. New York, 1968. Goodman, A. - Gillespie, J. L.: Richard II: the art of kingship. Oxford, 1999. Saul, N.: Richard II. New Haven, 1997. Steel, A.: Richard II. Cambridge, 1941. Stloukal, K. (ed.): Královny, kněžny a velké ženy české. Praha, 1941.

Garantující pracoviště:	Historický ústav, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Lenka Doová, Ph.D.
Oponent:	PhDr. Zdeněk Beran, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	18.12.2015

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala (pod vedením vedoucí diplomové práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.“

V Hradci Králové dne 3. 5. 2018

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí mé diplomové práce, Mgr. Lence Doové, PhD., za její cenné odborné rady, trpělivost, a především za laskavý přístup, díky kterému bylo možné tuto práci dokončit. Dále chci poděkovat své mamince za podporu a schovívavost, a také přátelům, kteří mi byli motivací a inspirací.

Anotace

Barbora SATTLEROVÁ, *Anna Česká – anglická královna (1366-1394)*, diplomová práce, Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2018, 73 s. vč. příloh.

Předkládaná diplomová práce se věnuje životu a manželství lucemburské princezny Anny České, jenž byla v rámci diplomatických vztahů a ujednání provdána za anglického krále Richarda II. Plantageneta. Pozornost je věnována princeznu dětství, výchově a předurčené roli stát se manželkou významného panovníka. Práce analyzuje dochované prameny, kterými lze přiblížit a rozklíčovat možnou podobu Annina života. Velký důraz je v práci kladen na srovnání obecných modelů výchovy dětí z urozených rodin a manželského života se skutečně prožitým dětstvím, mládím a manželstvím Anny a Richarda.

Klíčová slova: Anna Česká, Richard II., Anglie, České země, manželství, diplomatické vztahy ve středověku.

Annotation

Barbora SATTLEROVÁ, *Anne of Bohemia – the Queen of England (1366-1394)*, Diploma thesis, Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2018, 73 p. incl. app.

Presented diploma thesis is dedicated to life and marriage of Luxemburg princess Anne of Bohemia, who was as part of diplomatic relations and arrangements wedded to the King of England Richard II. Plantagenet. Attention is paid to childhood of noble princess, her education and destined role as a wife of significant sovereign. This work analyzes preserved resources which make vivid picture of Anne's life. A great emphasis is placed on comparison of representative models of noble children upbringing and their future married life with the real childhood, youth and marriage of Anne and Richard.

Keywords: Queen Anne of Bohemia, Richard II., England, Czech lands, marriage, diplomatic relations during Middle Ages.

Obsah

Úvod.....	1
1. Prameny	5
2. Rodina princezny Anny Lucemburské	12
2.1 Císař Karel IV.	14
2.2 Alžběta Pomořanská.....	16
3. Císařova sňatková politika a jeho čtyři manželství	18
4. Dětství a výchova.....	24
4.1 Dětství dívek v panovnických rodinách	24
4.2 Dětství a dospívání Anny Lucemburské	27
5. Richard II. Plantagenet – rodina a dětství anglického krále	29
6. Manželství Anny a Richarda a život na londýnském královském dvoře.....	34
6.1 Obecný pohled na manželství v pozdním středověku.....	34
6.2 Manželství lucemburské princezny a anglického krále	37
7. Anna, dobrá královna.....	48
Závěr	53
Vydané prameny	56
Literatura.....	58
Přílohy.....	61

Seznam zkratk

AČK	Archiv České koruny
FRB	Fontes rerum Bohemicarum
MVB	Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia
RBM	Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae

Úvod

Anna Česká (také Lucemburská)¹ je bohužel stále pro mnohé nezainteresované čtenáře neznámou postavou v české historii.² Přesto si zaslouží naši pozornost pro svůj zajímavý, ačkoli krátký život. Anna byla totiž dcerou Karla IV., římského císaře, jehož snad netřeba představovat, a jeho čtvrté manželky, císařovny Alžběty (Elišky) Pomořanské. Anninými bratry, i když nevlastními, byli král římský Václav IV. Lucemburský a císař římský Zikmund I. Lucemburský. A celý tento rod – tedy Lucemburkové – hrál velmi důležitou roli ve formování středověké Evropy. Sňatková politika Karla IV. (a po jeho smrti také z části Václavova) byla velmi propracovaná do nejmenších detailů tak, aby pro Lucemburky a jejich potomky v dalších letech i desetiletích vždy přinesla více výhod a zisků než ústupků a případných ztrát. Lucemburská dynastie a její členové uzavřeli úctyhodný počet smluvených manželství, ze kterých plynulo především mnoho výhod a spojení. Jen sám císař Karel se oženil čtyřikrát a některým svým potomkům sjednal také více než jeden sňatek.³ Ovšem láska (amor) mezi manžely⁴ byla spíše druhotným, i když kýženým,⁵ projevem těchto sňatků. Zdá se, že Anna Lucemburská takové štěstí měla a bylo velmi podnětné studovat hlouběji podobu tohoto manželství a jeho průběh.

Cílem práce bylo sestavit obraz života Anny České – jak vypadaly dětství princezny určené k dynastickým plánům, její výchova a vzdělání, pozdější sňatek

---

¹Anna Česká je pojmenování známé především v zahraničí, kde také strávila svůj krátký dospělý život; v této práci se budu držet označení Lucemburská pro větší přehlednost a zřejmost jejího původu.

²V zahraničí, především pak na britských ostrovech, je postavou známější, jakožto manželka jednoho z anglických králů. Z vlastního průzkumu mohu potvrdit, že 80 % dotázaných Britů vědělo, kdo byla Anna, dobrá královna. Naopak 70 % oslovených Čechů (nezabývajících se blíže historií) nikdy o Anně České (Lucemburské) neslyšelo. Průzkum probíhal v letech 2016-2018, kdy byli osloveni návštěvníci státního hradu Karlštejn, kteří se zúčastnili českých a anglických prohlídek zmíněné kulturní památky. Celkem se jej zúčastnilo na 200 dospělých (ve věku od 18 do 65 let) respondentů, z nichž polovina byli Češi a druhá polovina občany britských ostrovů. Většinu respondentů (113 oslovených) tvořily ženy, zbytek (tedy 87 oslovených) tvořili muži.

³Např. synové Václav i Zikmund byli dvakrát ženatí, druhorozená dcera Kateřina byla také dvakrát provdána.

⁴V této práci budu pracovat s obecně uznávanou představou, že romantická láska ve středověké sňatkové politice nefigurovala. Více např. Milena LENDEROVÁ, *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*. Praha 2002; Christine KLAPISCH-ZUBEROVÁ, *Ženy a rodina*, in: *Středověký člověk a jeho svět*, ed. Jacques Le Goff, Praha 1999; Regine PERNOUDOVÁ, *Žena v době katedrál*, Praha 2002; Edith ENNENOVÁ, *Ženy ve středověku*, Praha 2001; Božena KOPIČKOVÁ, *Urozená paní*, in: *Člověk českého středověku*, edd. Martin Nodl – František Šmahel, Praha 2002; L. E. MITCHELL, *Family Life in The Middle Ages*, London 2007.

⁵Kýženým z hlediska římskokatolické církve a křesťanských hodnot.

a manželství s anglickým králem Richardem II., v ideálním případě přiblížení její osobnosti, myšlenek a vztahů, což by ale bylo možné pouze na základě studia dochovaných ego-dokumentů. Tyto prameny se bohužel nezachovaly, nemáme tak k dispozici např. sbírku dopisů psaných Annou, deníky a jiné písemné památky, které vytvořila sama princezna, jež by nám dovolily více nahlédnout do nitra Anniny osobnosti. Bylo nutné získat informace z dostupných pramenů, které se Anny dotýkají nepřímě. Torzovitost těchto pramenů tak umožnila vytvořit obraz života Anny, ovšem z jiné perspektivy. Stěžejními prameny se staly písemné památky, jež pro nás zanechali současníci královny Anny a jejího manžela, krále Richarda II., a to prostřednictvím kronik pojednávajících o událostech 14. a 15. století.⁶ Dále se jedná o kroniky domácí, které přibližují dobu a vládu Annina otce i jejích bratrů.⁷ Na rozdíl od Anniny neexistující korespondence se dopisy krále Richarda zachovaly naopak ve velkém množství a díky některým z nich bylo možné zjistit více o Anně a vztahu mezi manžely.⁸

Z výše uvedeného důvodu, tedy nedostatku primárních pramenů, se práce zaměřuje především na komparaci, a to s našimi dosavadními znalostmi obecných představ a modelů 14. století, týkajících se života urozených žen z vládnoucích rodin, jejich sňatků a manželských vztahů, s konkrétním osudem jedné ženy, Anny Lucemburské. Komparace je tedy jednou z hlavních použitých metod diplomové práce. Díky této metodě bylo možné zjistit, v čem se Annin život lišil od života dalších panovnic, a také v jakých hlediscích byl srovnatelný.

Vzhledem k již zmíněnému nedostatku pramenů osobní povahy bylo na místě využití poznatků o Annině životě z pramenů týkajících se jejích sester a dalších princezen žijících ve 14. století, jejího okolí a nejbližší rodiny – rodičů, sourozenců a manžela. Díky tomuto postupu bylo možné sestavit alespoň z části

---

⁶*Liber Regalis, seu, Ordo consecrandi regem solum. Ordo consecrandi reginam cum rege. Ordo consecrandi reginam solam. Rubrica de regis exequiis. E codice Westmonasteriensi editus*, ed. William H. Bliss, London 1870, dostupné online (http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10800494_00001.html), [citováno k 19. 3. 2018]; *The Westminster Chronicle, 1381-1394.*, edd. and trans. L. C. Hector – B. F. Harvey, New York 1982; Thomas WALSINGHAM, *The Chronica Maiora of Thomas Walsingham, (1376-1422)*, ed. and trans. J. G. Clark, Suffolk: Boydell Press, 2005; Jean FROISSART, *Kronika stoleté války*, ed. A. Bejblík, Praha 1977.

⁷KAREL IV., *Život Karla IV.*, in: Karel IV. v soudobých kronikách, edd. M. Bláhová – Z. Lukšová – M. Nodl, Praha 2016; Beneš KRABICE z VEITMILE, *Kronika pražského kostela*, in: Karel IV. v soudobých kronikách, edd. M. Bláhová – Z. Lukšová – M. Nodl, Praha 2016.

⁸*The Diplomatic Correspondence of Richard II.*, ed. Edouard Perroy, London 1933.

ucelený pohled na její osobnost, a to prostřednictvím zmínek a popisů jinými osobami žijícími v její blízkosti.

Stav dosavadního historického bádání nám naneštěstí o životě Anny nabízí jen nemnoho studií a publikací. Mezi základními jmenujme především práce Marka Suchého, jehož specializací jsou právě česko-anglické vztahy na přelomu 13. a 14. století, a který se osobnosti Anny Lucemburské věnuje nejvíce z českých historiků.⁹ Jeho vydané texty se i přesto zaměřují jen na stručné a základní informace. Suchý je ale zaměřením především historik politických a ekonomických vztahů inkriminovaného období, a tak jeho studii o Anně Lucemburské řadíme spíše k okrajovým počínům jeho hlavní tvorby.

Velmi přínosnou monografií k odhalení Annina života, ačkoli tomu její název nenapovídá, je práce britského historika, odborníka na anglické dějiny 14. století, a především osobnost krále Richarda II., Nigela Saula. Monografie nese prostý a výstižný název, *Richard II.*¹⁰ Obsáhlá a přes svůj široký záběr velice čtivá publikace dává nahlédnout do života anglického krále, jeho osobnosti, vlády a politických postojů, v neposlední řadě do manželství s Annou a do vztahu mezi mladými manžely. Saul se zabývá každým detailním aspektem Richardova života, jenž dohromady tvoří komplexní dílo. Díky této poctivé a mravenčí několikaleté práci a studiu Nigela Saula byla vytvořena monografie, která se osobností Anny zabývá paradoxně mnohem detailněji než mnohé domácí publikace nebo příspěvky recenzovaných časopisů. Tato významná práce bohužel nebyla přeložena do češtiny, což ochuzuje české historiky, studenty i ostatní čtenáře o důležitý pohled na česko-anglické vztahy vrcholného středověku.

Ze stejného prostředí pochází studie dalšího anglického odborníka na období Stoleté války, Anthonyho Goodmana.¹¹ Jeho práce poskytla detailní informace o procesu zasnoubení a sňatku Anny s Richardem. Do třetice jmenujme *Čechy královny Anny* Alfreda Thomase,¹² kde obsáhle a velmi specificky zaměřené statě sepsal anglický profesor z pohledu nikoli životopisného, nýbrž z pohledu kulturního a uměleckého. Historik, který studoval český jazyk na

---

⁹Marek SUCHÝ, *Dobrá královna Anna Česká*, in: *Dějiny a současnost* 21, Praha, 1999, s. 8-12; TÝŽ, *Čechy a Anglie v letech 1346-1415*, nepublikovaná diplomová práce, Olomouc: Filozofická fakulta, Univerzita Palackého, 1997; TÝŽ, *Anna Lucemburská, anglická královna*, in: *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha, 2012.

¹⁰Nigel SAUL, *Richard II.*, New Haven, 1997.

¹¹Anthony GOODMAN – J. L. GILLESPIE, edd. *Richard II: The Art of Kingship*, Oxford 1999.

¹²Alfred THOMAS, *Čechy královny Anny, 1310-1420*, Brno 2005.

univerzitě v Cambridgi, a přednáší na předních amerických školách, se zaměřil především na kulturní oblast přelomu 13. a 14. století a ve své práci zmiňuje mj. také vliv Anny Lucemburské na tehdejší anglickou kulturu. Výčet těchto tří prací poukazuje na fakt, že Anna Lucemburská je známější postavou dějin v zahraničí než na domácí půdě.

Když se obrátíme k českému odbornému prostředí, nabízí se nám hned několik dalších publikací, v nichž je popsána, někde jen zmíněna, i Annina osobnost. Jsou to především základní díla Františka Kavky nebo Jaroslava Čechury. Jejich tématem jsou především Lucemburkové nebo císař Karel IV., a tak v těchto pracích nezbývalo, než hledat drobné útržky a poznámky, které dokreslily již vytvořenou konstrukci této práce. Jmenujme mezi zmíněnými pracemi *Čtyři ženy Karla IV.*¹³ a *Život na dvoře Karla IV.*,¹⁴ kde se dozvíme mnoho o životě v rodině Karla IV., a také o tom, jak fungoval samotný dvůr, kde byly princezny část svého dětství vychovávány, vzdělávány a připravovány na své budoucí role manželek evropských panovníků. K životu samotného císaře pak samozřejmě připomeňme monografii Jiřího Spěváčka, *Karel IV. – život a dílo*,¹⁵ jež posloužila spíše ke studiu Karlovy osobnosti. Všechny zmíněné publikace ale dávají možnost nahlédnout do Anniny rodiny, nikoli do života samotné princezny.

Studium zmíněné literatury v kombinaci s analýzou pramenů, které se týkají Anny Lucemburské, bylo rozhodující v sestavování kapitol této práce a rozšíření jejího obsahu – především ve směru obecného pohledu na život královských dcer a jejich rolí. S tím souviselo i alespoň základní srovnání Annina života s životem jejích sester, které byly také provdány v rámci císařovy sňatkové politiky.¹⁶ K sepsání okrajových kapitol, které se věnují Annině vlivu na londýnský dvůr a jeho kulturu, posloužily mj. publikace od Ludmily Kybalové,¹⁷ a Aleny Křížové, která sestavila bohatě ilustrovanou a velmi zajímavou monografii na téma šperku v dějinách.¹⁸ Klasik kulturních dějin, Čeněk Zíbrt, zase

---

¹³ František KAVKA, *Čtyři ženy Karla IV. a královské sňatky*, Praha – Litomyšl 2002.

¹⁴ TÝŽ, *Život na dvoře Karla IV.* Praha 1993.

¹⁵ Jiří SPĚVÁČEK, *Karel IV. Život a dílo*, Praha 1979.

¹⁶ Tereza MAZANCOVÁ, *Kateřina Lucemburská*, *Historie – Otázky – Problémy*, 3, 2/2011, s. 99-109; TÁŽ, *České princezny z lucemburského rodu*, nepublikovaná diplomová práce, Praha: Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, 2010.

¹⁷ Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Středověk*, Praha 2009.

¹⁸ Alena KRÍŽOVÁ, *Šperk od antiky po současnost*, Praha 2015.

díky své práci poskytl náhled na styl oblékání v době pozdního středověku.¹⁹ Ke zmíněným publikacím bych ráda přidala diplomovou práci dr. Břízové, která se ve své závěrečné práci zaměřené na křesťanské umění 14. století dotýká i našeho tématu, tedy možného vlivu Anny na anglickou kulturu.²⁰ Další publikace (viz seznam použité literatury) posloužily k dotvoření představy o životě princezny a později královny Anny. Některé jsou uvedeny k možnosti dalšího hlubšího studia některých zde zmíněných témat – například umělecký vliv, který byl patrný v anglickém prostředí během života a po životě Anny na královském londýnském dvoře. Dále život žen v době pozdního středověku nebo také velmi zajímavé téma zahrnující manželství zmiňovaného období.

Politické pozadí této doby nebylo cílem mého studia pramenů i literatury, ani této práce. I vzhledem ke složitosti stoleté války, která probíhala po celou dobu našeho vymezeného úseku dějin. Práce se v tomto směru omezuje jen na důležitá fakta a události, které ovlivnily život Anny a Richarda a jejich následný sňatek a manželství.

Diplomová práce je rozdělena do šesti hlavních kapitol, z nichž jsou některé děleny na podkapitoly o jednotlivých etapách života Anny Lucemburské.

První kapitola se věnuje nejdůležitějším pramenům jak českým, tak zahraničním, jejich zhodnocení a interpretaci a následné možnosti jejich použití v předkládané práci.

Další dvě kapitoly přibližují Anninu rodinu, tedy otce Karla IV., římského císaře a jeho manželku, Anninu matku, Alžbětu Pomořanskou. Dále je v této kapitole představeno prostředí, ve kterém vyrůstala malá princezna. Tato část se zaměřuje také na sňatkovou politiku a s tím související diplomacii římského císaře.

Čtvrtá až šestá kapitola pak pojednávají již o Anně samotné, o jejím dětství na císařském pražském dvoře, dále o politických a diplomatických ujednáních vedoucích k sňatku a manželství s anglickým králem Richardem II. a v neposlední řadě o Annině vlivu a působení na londýnském královském dvoře, jejím životě v Anglii a smrti.

---

¹⁹ Čeněk ZÍBRT, *Dějiny kroje v zemích českých až po války husitské*, Praha 1892.

²⁰ Daniela BŘÍZOVÁ, *Transmission of cultural and artistic influence in the fourteenth century with an emphasis on cultural relations between Czech lands and England*, nepublikovaná diplomová práce, Praha: Katolická teologická fakulta, Univerzita Karlova, 2013.

Prameny, jež byly k dispozici v originálním znění – v našem případě se jedná o anglický, francouzský a latinský jazyk – byly využity na základě vlastních překladů.

1. Prameny

K nahlédnutí do života (a pokud je to možné i do jeho intimních detailů) historické osobnosti jsou samozřejmě nejvhodnější prameny osobní povahy – deníky, dopisy, vlastní tvorba aj. – které ale po princezně Anně bohužel zachovány nejsou ve významném počtu, resp. jsou zachovány pouze dva dopisy psané její rukou.²¹ Z těchto ale není možné vytvořit obraz Annina života a způsobu myšlení. Za prvé se jedná o pouhé dva exempláře, a tudíž není možné z nich učinit ucelený obraz, aniž by došlo k vytržení z kontextu a tím možnému nepochopení jejich obsahu. Druhým důvodem je fakt, že zmíněné dopisy řadíme do korespondence diplomatické, a tak nemůžeme využít tyto prameny k hodnocení osobních názorů princezny. Lze z nich ale vydedukovat důležitá fakta dokreslující celý Annin život. Těmito fakty je její prokazatelná znalost francouzštiny a aktivní role, již se chopila coby manželka anglického krále. Nebyla tedy jen pasivní chotí, nýbrž vedla vlastní diplomatickou korespondenci s významnými osobnostmi té doby.²²

Tyto dva dopisy by byly velmi zajímavým předmětem pro další výzkum, který by se zabýval právě jejich rozbořem. I z krátkého rukou psaného textu by grafologové mohli zjistit, jakou měla Anna osobnost a s odborným posudkem psychologa by i volba slov, stylistika a další detaily obsahu dopisu mohly napovědět, jak Anna uvažovala.²³

Na druhou stranu korespondence krále Richarda II. (i když opět diplomatického zaměření) nám byla zachována v úctyhodném počtu zaslaných i obdržených dopisů. Jedná se o pramen, jenž nám přibližuje, i když prostřednictvím politických obrátů, Richardovu osobnost, a také jeho vztah k Anně i její rodině. Zmíněný pramen je možné považovat za nejdůležitější z hlediska jeho původu a spolehlivosti, a také díky jeho rozsahu a možnosti jeho kritiky. Sbírka diplomatické korespondence Richarda II. byla vydaná tiskem díky francouzskému historikovi Edouardu Perroyovi,²⁴ a to v původním znění, tedy ve středověké latině, francouzštině a angličtině, čímž jsou omezeny veškeré

---

²¹ Anne CRAWFORD, ed., *Letters of the Queens of England, 1100-1547*, Stroud 1994.

²² A. CRAWFORD, ed., *Letters of the Queens of England, 1100-1547*, Stroud 1994, s. 105-106.

²³ Tímto tématem se již několik publikací zabývá, např. Helena BAKOVÁ, *Portréty historických osobností – Nejen grafologický pohled*, Praha 2015.

²⁴ Edouard PERROY, ed., *The Diplomatic Correspondence of Richard II.*, London 1933.

překladatelské nuance a nepřesnosti, jenž často text zkreslí a jeho interpretace tak může být chybná.

Studium pramenů, které hovoří o Anně, bylo omezeno jejich nízkým počtem. Ale vzhledem k zaměření této práce, tedy snaze o popis osobnosti Anny a jejího života, bylo studium pramenů bohaté na informace, které třeba jiní autoři nehledali – i přesto, že se jednalo spíše o doplňky k vyprávění o Richardu II., jako o anglickém králi, nebo o Karlu IV. a jeho synovi Václavu IV., římských panovnících, kteří hráli důležité role v dojednávání Annina sňatku. Mnoho útržkovitých zmínek nalezneme v dobových kronikách, které ale pojednávají především o politickém vývoji a významných událostech, které určovaly další vývoj Římské říše a království anglického. Anna jako nejprve dcera římského císaře a později manželka anglického krále v kronikách zmiňována byla, ovšem vždy jen krátkou větou, prostým faktem co přesně a kdy se stalo. Větší pozornost jejímu životu věnována nebyla. Není to ovšem ojedinělý případ. Porovnat tento fakt můžeme například s její nevlastní sestrou Kateřinou Lucemburskou, která byla v dobových kronikách zmiňována také opravdu minimálně a spíše v heslovitých úsecích.²⁵

Zásadní dílo, jehož vznik datujeme do období korunovace Anny anglickou královnou, je *Liber Regalis*.²⁶ O tomto iluminovaném rukopisu existuje mnoho prací,²⁷ které se shodují v ideji, že pokyn k sepsání *Liber Regalis* byl zadán někým u londýnského královského dvora k příležitosti královské korunovace. Jako nejpravděpodobnější se tou osobou zdá samotný král Richard II. Korunovační řád, jenž je hlavní náplní celého rukopisu, byl vydán ve Westminsterském opatství, kde je uložen do dnešních dnů. Latinský text pojednává o korunovaci krále, korunovaci krále i královny společně, dále o korunovaci samotné královny

---

²⁵Tereza MAZANCOVÁ, *Kateřina Lucemburská*, *Historie – Otázky – Problémy*, 3, 2/2011, s. 101.

²⁶*Liber Regalis, seu, Ordo consecrandi regem solum. Ordo consecrandi reginam cum rege. Ordo consecrandi reginam solam. Rubrica de regis exequiis. E codice Westmonasteriensi editus*, ed. William H. Bliss, London 1870, dostupné online (http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10800494_00001.html), [citováno k 19. 3. 2018].

²⁷ Paul BINSKI, *Liber Regalis: It's Date and European Context*, in: D. Gordon – L. Monnas – C. Elam, edd, *The Real Image of Richard II. and The Wilton Diptych*, London 1997; Margaret RICKERT, *The Reconstruction of an English Carmelite Missal*, in: *The Burlington Magazine for Connoisseurs*, díl 67, č. 390, 1935, s. 99-113.

a v závěru pojednává o správném postupu při králově pohřbu.²⁸ Tyto události jsou také zaznamenány na čtyřech bohatých ilustracích o rozměrech 25,5 x 17,5 cm.²⁹ Královský původ rukopisu není podložen hmatatelnými důkazy. Způsob jeho provedení, použitý jazyk, styl písma a především obsah ale podporují výše zmíněnou teorii, že byl sepsán na královu objednávku – kterého krále ale z textu není zřejmé. Pokud se tedy přikloníme k názorům kunsthistoriků, kteří se studiem rukopisu zabývali, můžeme *Liber Regalis* považovat za spolehlivý a hodnotný pramen, který nám předkládá korunovační řád k příležitosti korunovace Anny Lucemburské anglickou královnou.³⁰ V tomto případě je zmíněný rukopis stěžejní důkaz o významu přítomnosti Anny na anglickém dvoře. Podporuje také dále v textu popsanou teorii, že král Richard II. ke své choti Anně cítil hlubokou náklonnost a úctu.

Stěžejní pro tuto práci a kapitolu pojednávající o Karlovi IV. především jako o muži a otci bylo dílo samotného císaře, významné osobnosti českých i evropských dějin, jež bylo zaznamenáno v mnoha kronikách. Tyto nám mohou sloužit k hledání alespoň drobných zmínek i o Anně a jejím plánovaném osudu, nebo pro srovnání života urozených dam také o jejích sestřích. Jsou jimi především kroniky psané v době Karlově a samozřejmě jeho vlastní životopis.³¹ Na tento pramen je ale nutné pohlížet s nadhledem, jelikož se jedná o snahu zachovat po sobě dílo, jenž popisuje a ospravedlňuje veškeré činy, které Karel IV. jako panovník vykonal. Měli bychom tedy k jeho hodnocení být shovívaví. K přesnému zasazení událostí do časové přímky ale posloužil Karlův životopis dostatečně. Na tento pramen se můžeme spolehnout z hlediska datace a ověřování faktů. Další kroniky psané Karlovými současníky a použité při studování Anniny rodiny, potvrdily jednotlivé informace a další upřesnění dat. Konkrétně zde hovoříme o *Kronice pražského kostela*,³² jež vznikla formou úpravy kroniky Františka Pražského. Zmíněné dílo je pro nás cenné, jelikož jeho autor byl

---

²⁸ Pro další studium anglického korunovačního řádu např. P. E. SCHRAMM, *History of the English Coronation*, Oxford 1937; B. WILKINSON, *Notes on the Coronation records of the Fourteenth century*, in: *English Historical Review*, LXX 1955, s. 592.

²⁹ Viz přílohy.

³⁰ Srov. Daniela BŘÍZOVÁ, *Transmission of cultural and artistic influence in the fourteenth century with an emphasis on cultural relations between Czech lands and England*, diplomová práce, Praha: Katolická teologická fakulta, Univerzita Karlova, 2013, s. 118-124.

³¹ KAREL IV., *Život Karla IV.*, in: *Karel IV. v soudobých kronikách*, edd. M. Bláhová – Z. Lukšová – M. Nodl, Praha 2016.

³² Beneš KRABICE z VEITMILE, *Kronika pražského kostela*, in: *Karel IV. v soudobých kronikách*, edd. M. Bláhová – Z. Lukšová – M. Nodl, Praha 2016.

člověkem velmi blízkým Karlovi IV. i jeho rodině. Zároveň je dílo spolehlivým zdrojem informací z pražského dvora, když přihlédneme k osobě autora, kterým byl vzdělaný a urozený muž František Pražský, mj. také zpovědník Arnošta z Pardubic.

Jak již bylo zmíněno výše, k dokreslení představy o Anně byly v práci použity prameny, které primárně o Anně nehovořily. Jsou jimi hlavně prameny cizí provenience, především anglické, a to kronika Westminsterského opatství³³ a v první řadě pak kronika Thomase Walsinghama.³⁴ Thomas Walsingham byl opatem St. Albanského opatství a mnoho času strávil v tamějším skriptoriu, kde také sepsal své největší dílo, tzv. *Chronica Maiora*. Ta je sepsána formou výpisu jednotlivých let a událostí, které se v daném roce staly. V tomto směru je kronika tedy velmi přehledná a nevynechává snad jediný rok. K sepsání diplomové práce byla využita edice Boydell Pressu, jenž kromě původní kroniky v sobě zahrnuje i další Walsinghamova díla, a tím nám poskytuje pohled na celé období vlády Richarda II., tedy pro nás stěžejní dějinný úsek. Cenné byly samozřejmě zmínky a poznámky o Anně, a také Richardově chování vůči ní.

K sepsání kapitoly pojednávající o výchově urozených dívek ve vrcholném středověku posloužily *Knížky o hře šachové a jiné* klerika Tomáše Štítného ze Štítného,³⁵ jenž byl Anniným současníkem. Autor se velmi podrobně zabývá představou o ideální ženě, jejích vlastnostech, o tom, jak by se měla chovat ke svému manželovi. Tyto úvahy Štítný podkládá křesťanskými zásadami o životě manželů, což jen odpovídá době vzniku tohoto díla, kdy víra a pokora měly tvořit nedílnou a samozřejmou součást života každého člověka – urozeného nevyjímaje. K srovnání s tímto dílem skvěle posloužil text stejného zaměření. A to spis *De regimine principum*³⁶ Štítného současníka Jiljího Římského. Jedná se totiž také o dílo v duchu středověkých zrcadel – popis, jak by měl vládnout král, jak by se měl chovat, aby zajistil štěstí své zemi i sobě, jaké ctít zásady při vládnutí v míru i ve válce a v neposlední řadě také jak by mělo vypadat jeho manželství a rodinný

---

³³*The Westminster Chronicle, 1381-1394.*, edd. and trans. L. C. Hector – B. F. Harvey, New York 1982.

³⁴ Thomas WALSINGHAM, *The Chronica Maiora of Thomas Walsingham, (1376-1422)*, ed. and trans. J. G. Clark, Suffolk: Boydell Press, 2005.

³⁵ Tomáš ŠTÍTNÝ ze ŠTÍTNÉHO, *Figura Králová*, in: *Knížky o hře šachové a jiné*, ed. František Šimek, Praha 1956.

³⁶ AEGIDIUS ROMANUS, *The Governance of Kings and Princes: John Trevisa's Middle English Translation of the De regimine principum of Aegidius Romanus*, edd. David C. Fowler – Charles F. Briggs – Paul G. Remley, New York 1997.

život. Nemůžeme ovšem tato díla srovnávat úplně, a to hned z několika důvodů. Prvním je rozdílná doba vzniku těchto děl – *Knížky o hře šachové a jiné* vznikly až ke konci 14. století, *De regimine principum* již o sto let dříve. Ačkoli se pohled na výchovu dětí předurčených k panování zásadně nelišil (vždy šlo především o jejich přípravu na nelehkou roli, pro kterou byly určeny), není na místě považovat texty za stejné, pokud je od sebe dělí téměř století. Dalším důvodem nutné obezřetnosti při komparaci zmíněných děl je fakt, že každé bylo napsáno s jiným účelem. *Knížky o hře šachové a jiné* jsou totiž psány především obecně, a tak se jejich poučení může vztahovat na kteroukoliv urozenou dívku. Naproti tomu *De regimine principum* bylo napsáno přímo s věnováním francouzskému králi Filipu IV. Sličnému. Třetím je obsah, nebo chceme-li cílové skupiny, pro které byla díla určena – české *Knížky o hře šachové a jiné* byly určeny ženám a dívkám, latinské „zrcadlo“ bylo určeno mužům, budoucím panovníkům. Je tedy zřejmé, že obsah se v tomto smyslu liší zcela zásadně, ačkoli oba texty cílí na výchovu mladých šlechticů s předurčenými rolmi k panování. Pro tuto práci je ale zásadní, že zmíněné texty byly tak rozšířené, že můžeme předpokládat jejich vliv i na královských dvorech v Praze a v Londýně, tedy v rodinách Anny a Richarda.

Další z důležitých pramenů o téže době jsou *Chronicles of England, France, Spain and the Adjoining Countries from the Latter Part of Reign of Edward II. to the Coronation of Henry IV.*³⁷ Jeana Froissarta. Anna je v této kronice zmíněna jen okrajově, jako v jiných dílech. Pro tvorbu předkládané práce byl ale důležitý fakt, že J. Froissart byl současníkem královského páru a jeho kronika je prostá většího časového odstupu. Bylo tak zabráněno většímu zkreslení informací a omezeno dotváření reality. Na druhou stranu je ale na místě uvést fakt, že Froissart byl téměř dvorním autorem anglické královské rodiny. Obzvláště velkou úctu choval ke královně Filipě z Hainaultu, babičce Richarda II., v jejíchž službách v mládí působil. Později působil i na dvoře Václava Brabantského, strýce Anny Lucemburské. Froissartovo zachycení skutečnosti tak mohlo být značně zkresleno jeho náklonností k oběma rodinám. Jeho blízkost k rodu Lucemburků i Plantagenetů mu ale naopak dala mnohem větší možnost

---

³⁷Jean FROISSART, *Chronicles of England, France, Spain and the Adjoining Countries from the Latter Part of Reign of Edward II. to the Coronation of Henry IV.*, díly III., VI., VIII. a XI., ed. T. Johnes, London 1805, dostupné online (https://archive.org/details/b24872799_0001), [citováno k 15. 4. 2018].

psát o detailech životů členů těchto rodin než jiným kronikářům a dalším dobovým autorům.

Ke krásné literatuře řadíme i oslavnou báseň Richarda Maidstonea,³⁸ současníka královského páru, jenž nám zanechal další z pramenů, které zachycují dobu Anny a Richarda. Ve své obsáhlé básni velmi subjektivně líčí podobu manželství královského páru prostřednictvím epických veršů. Annu zde popisuje jako laskavou a dobrou královnu, milující manželku a krásnou ženu. I tuto báseň bychom měli zařadit k výčtu dalších pramenů, jež zkreslují podobu a povahu Anny. Z oslavné básně je více než zjevné, že Maidstone popisuje více ideální obraz moudré a vážené královny, navíc krásné ženy v souladu s kurtoazní kulturou, než obraz skutečné Anny České. Některé podrobnosti, jež například líčí vzhled královny, ale můžeme považovat za popis přibližující se realitě. Konkrétně se pak jedná o popis Anniných šatů a to, jak působily na okolí a jistě také na samotného autora básně.

Z výše popsaných řádků je vidno, že pro historiky není k dispozici dostatek pramenů, které by umožnily vytvořit představu Annina života nejvíce se blížící skutečnosti. Dnešní, ale i historický popis jejího života byl většinou přizpůsoben představě života vznešené dámy a královny spíš, než života skutečné ženy. Nutno doplnit, že i přes tento zásadní nedostatek primárních pramenů, bylo možné vytvořit alespoň obrys Annina života.

---

³⁸Richard MAIDSTONE, *Concordia (The Reconciliation of Richard II. with London)*, edd. A. G. Rigg – D. R. Carlson, 2003, dostupné online (<http://d.lib.rochester.edu/teams/text/rigg-and-carlson-maidstone-concordia>), [citováno k 19. 3. 2018].

2. Rodina princezny Anny Lucemburské

Pokud chceme nahlédnout do života Anny Lucemburské a alespoň trochu jej pochopit, musíme ji vnímat především jako dceru a sestru (později samozřejmě jako manželku). Dceru slavného císaře Karla IV. a sestru následníků trůnů Václava IV. a Zikmunda I. Lucemburského, i princezen, které s Annou sdílely podobný osud. Celkem měla Anna deset sourozenců, vlastních i nevlastních. Klíčový je nástin Karlova vztahu k „jeho“ ženám – matce, sestrám, manželkám a dcerám. Pokud prohlédneme více do hloubky těchto vztahů (které byly především prostředkem pro konání politických činů a gest), dozvíme se více i o životě Anny a pochopíme jednotlivé kroky, které Karel IV. jako její otec učinil ve vyjednávání jejího budoucího sňatku.

Další důležitý pohled je na Anninu matku, Alžbětu Pomořanskou. Anna totiž byla již jedenáctiletá dívka, když její otec zemřel a zůstala žít jen s matkou a sourozenci, a je tak zřejmé, že dění kolem sebe plně vnímala a uvědomovala si svou roli, ke které byla zrozena a vedena. Stejně jako její matka, sestry i další ženy její rodiny.

Neustále se tak pohybujeme kolem domluvených sňatků. Bylo by krátkozraké tvrdit, že ženy z elitních rodin měly jiné, důležitější poslání, než se dobře provdat a porodit dědice. Aktivně a oficiálně se ale podílet na tvorbě rodinné politiky mohli jen muži. Ženy byly považovány především za matky, manželky, sestry; a byly právě často využívány ve spleťtých plánech k získání moci a vlivu, půdy, majetku a v nejvyšších sférách (v našem případě královských) samozřejmě k získání snazší cesty k trůnu a třeba i užitečnému nevěstinu věnu. Někdy byly ženy považovány i za ďábelská stvoření a pokušitelky, které vedly zbožné muže z cesty. To ale především v církevních kruzích. V kruzích světských, kde se vyžadovala čistá pragmatičnost, na tuto charakteristiku ženy nejspíše moc nedbali a takové uvažování si nemohli snad ani dovolit. Zvláště pokud muži chtěli potomky a dědice svých těžce vydobytých držav a korun a upevnit tak své pozice současné i budoucí. Samozřejmě, že od žen a dívek byla vyžadována poslušnost a cudnost, nejlépe společně se vzděláním (které ale nemuselo nutně sloužit k rozvíjení vlastních názorů, jako spíše k následování

vzorů chování dobré manželky), ale tyto vlastnosti byly opět oceňovány především z důvodu zajištění legitimních dědiců. Jen věrnost manželek mohla být pro muže jistotou, že nebudou „živit“ cizí potomky, natož aby tito po nich dědili.³⁹ Co se týkalo smluvených manželství - na pocity zúčastněných, tedy snoubenců, nebyl brán zřetel, neboť sňatek byl v drtivé většině případů jen součástí politických smluv a ujednání, respektive sňatek samotný byl smlouvou. Důležité je opět zdůraznit, že středověké manželství (ať již mezi elitami nebo v nižších vrstvách) bylo uzavíráno hlavně a především z výše zmíněných důvodů, nikoli proto, že se dva lidé měli rádi a chtěli založit rodinu.

2.1 Císař Karel IV.

Anniným otcem byl již zmíněný císař římský a král český – Karel IV., jenž se narodil Janovi, českému králi z rodu Lucemburků, a královně Elišce z rodu Přemyslovců v roce 1316. Své prarodiče z otcovy strany princezna Anna neměla nikdy možnost poznat, jelikož byli oba dva již po smrti, když se Anna narodila. Děťství následníka trůnu, původně pojmenovaného Václav,⁴⁰ se ale neslo ve znamení nejrůznějších politických rozepří, především mezi jeho rodiči. K tomuto období se vyjadřuje i Beneš Krabice z Veitmile: „...královna s ostatními dětmi byla odvezena do Mělníka, ale prvorozený Václav, jinak Karel, ve čtvrtém roce svého věku byl tamtéž na Lokti vsazen po dva měsíce do hrozného vězení do sklepa, takže viděl světlo toliko oknem. Ale potom po roce byl v hradě neuvězněný, ale přece jako zajatec, zcela vydán na pospas marnostem; protože byl tehdy mladý, prováděl mladické činy.“⁴¹

Naproti tomu ve vlastním životopise Karla IV. zmiňované období popsané nenajdeme: „Tomuto českému králi Janovi porodila královna Eliška 14. ledna

---

³⁹Srov. Milena LENDEROVÁ, *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*. Praha 2002, s. 13–36; Christine KLAPISCH-ZUBEROVÁ, *Ženy a rodina*, in: *Středověký člověk a jeho svět*, ed. Jacques Le Goff, Praha 1999, s. 241–262; Regine PERNOUDOVÁ, *Žena v době katedrál*, Praha 2002; Edith ENNENOVÁ, *Ženy ve středověku*, Praha 2001.

⁴⁰ Při birmování v roce 1332 přijal jméno Karel, KAREL IV., *Života Karla IV.* in: Karel IV. v soudobých kronikách, edd. M. Bláhová – Z. Lukšová – M. Nodl, Praha 2016, s. 70.

⁴¹ Beneš KRABICE z VEITMILE, *Kronika pražského kostela*, in: Karel IV. v soudobých kronikách, edd. Marie Bláhová – Zuzana Lukšová – Martin Nodl, Praha 2016, s. 176.

roku 1316 v pět hodin ráno prvorozeného syna jménem Václav... V roce 1323, když mi bylo sedm let, poslal mě můj otec Jan k tomuto francouzskému králi...⁴² Je zajímavé, že celé období prvních sedmi let svého života Karel IV. vůbec nezmiňuje. Domnívám se, že kromě určitých osobních pocitů, které v něm tato etapa jeho života mohla zanechat, možná jen nevynášel soudy nad dobou, kterou nemohl sám nijak ovlivnit. Zároveň byl věk sedmi let stěžejním v životě chlapce, tehdy se začínalo rozlišovat u dětí jejich pohlaví, a také předurčená role, v tomto případě role následníka trůnu. Všechny tyto osobní zkušenosti Karla jistě velmi ovlivnily v budoucím životě. Můžeme například sledovat, že vztah, který měl ke svým manželkám a dětem, vč. Anny, nebyl nijak negativní.⁴³ Na rozdíl od vztahu mezi ním a jeho otcem, nebo mezi jeho rodiči.

Karlovy děti samozřejmě žádným závažným způsobem neodporovaly otcovým přáním ohledně dohodnutých sňatků a svých budoucích životů. Všechny jeho dcery byly velmi dobře vychovány a plnily předem připravené role, aniž by se snažily prosadit svou vůli a uzavřít tajně sňatek proti vůli rodičů.⁴⁴ Právě u Anny Lucemburské můžeme samozřejmě plnění předem určené role sledovat spíše než u ostatních Karlových dcer. Jelikož byla provdána do Anglie, která byla vzdálenou zemí, a navíc její obyvatelé hovořili na pevninské Evropě neužívanou Angličtinou, muselo být plnění její role hůře snesitelné. Naproti tomu její sestry byly většinou provdány do zemí, kde se hovořilo německy – a němčinu ovládal sám Karel IV. a na jeho dvoře byla také k zaslechnutí.⁴⁵ Pro tyto princezny tedy přesun do jiné země nemusel být tak náročný.

---

⁴² KAREL IV., *Života Karla IV.* in: Karel IV. v soudobých kronikách, edd. Marie Bláhová – Zuzana Lukšová – Martin Nodl, Praha 2016, s. 69.

⁴³ Na rozdíl např. od jeho rodičů, jejichž pře dostaly své místo v mnoha soudobých kronikách, *Karel IV. v soudobých kronikách*, edd. M. Bláhová – Z. Lukšová – M. Nodl, Praha 2016, s. 60-72.

⁴⁴ Srov. některých manželství mezi elitami té doby, která byla uzavírána tajně, proti vůli rodičů, Georges, DUBY, *Rytíř, žena a kněz*, Praha 2002, s. 5-21.

⁴⁵ KAREL IV., *Života Karla IV.* in: Karel IV. v soudobých kronikách, edd. M. Bláhová – Z. Lukšová – M. Nodl, Praha 2016, s. 76.

2.2 Alžběta Pomořanská

Alžběta (Eliška) Pomořanská se narodila asi roku 1347⁴⁶ pomořanskému vévodovi Bogislavovi V. a princezně Alžbětě z rodu Piastovců. Její děd z matčiny strany byl posledním polským králem této dynastie, Kazimír III. Veliký.⁴⁷ Zmíněné rodinné zázemí a původ byly pro císaře Karla IV. jistě velmi atraktivní devízy pro jeho sňatkovou politiku.

V květnu 1363 se konala Karlova poslední, čtvrtá, svatba s Alžbětou, které bylo tehdy šestnáct let.⁴⁸ Tři roky po svatbě se císaři a jeho choti narodilo první dítě, dcera Anna Lucemburská. O dva roky později pak budoucí král, Zikmund Lucemburský. Princezna Anna byla jistě vítaným potomkem, který později sehrál svou roli v dynastických plánech svého otce, přesto byl asi přivítán na svět s větším nadšením princ Zikmund, který tak upevnil jistotu nástupnictví na trůny, které získal jeho otec.⁴⁹ Situace v rodině Karla IV. byla ale s příchodem Zikmunda na svět dosti napjatá, protože korunovaným českým králem byl tehdy Václav IV., syn z předchozího císařova manželství s Annou Svídnickou. Alžběta Pomořanská ale nepřekvapivě upřednostňovala svého syna, a Karel IV. tak musel tyto rozpory usměrňovat.⁵⁰

Roku 1368 Alžběta doprovázela Karla na jeho cestě do Říma, zde byla také téhož roku v říjnu korunována císařovnou.⁵¹ V lednu roku 1370 již byla Alžběta ve třetím měsíci třetího těhotenství. Na svět přišel další císařův syn, Annin a Zikmundův bratr, jemuž bylo vybráno jméno Jan.

Karel měl k Alžbětě i díky početnému potomstvu jistě velmi blízko a jejich pouto se nejspíše upevnilo, když v roce 1371 vážně onemocněl. Alžběta se tehdy modlila ke sv. Zikmundovi o vyléčení svého chotě a slíbila, že v případě jeho

---

⁴⁶ Datum narození není v kronikách uváděno přesně, odvozuje se obecně od dalších zmínek v pramenech. Srov. Jaroslav ČECHURA – Václav ŽŮREK, *Alžběta (Eliška) Pomořanská*, in: Lucemburkové. Životopisná encyklopedie, Praha 2012, s. 35.

⁴⁷ Měl pouze čtyři dcery a žádného syna, následníka trůnu, který by zachoval rod.

⁴⁸ Beneš KRABICE z VEITMILE, *Kronika pražského kostela*, in: Karel IV. v soudobých kronikách, edd. Marie Bláhová – Zuzana Lukšová – Martin Nodl, Praha 2016, s. 222.

⁴⁹ Jednalo se především o získání Lombardského království. Ostatní území již patřila Lucemburskému rodu dříve (České království, Moravské markrabství, Slezské vévodství a Lužické markrabství).

⁵⁰ J. ČECHURA – V. ŽŮREK, *Alžběta (Eliška) Pomořanská*, in: Lucemburkové. Životopisná encyklopedie, Praha 2012, s. 37.

⁵¹ *tamtéž*, s. 38.

uzdravení půjde pěšky pout' z Karlštejna na Pražský hrad. Tu také vykonala, když byl císař prohlášen zdravým.⁵² Vzájemná náklonnost ve zmíněné době byla odměněna dalším těhotenstvím a již v dubnu 1372 se narodil další Annin bratr, jenž získal jméno po svém otci - Karel. Bohužel již následující rok zemřel. Smutek ale brzy vystřídala radost, protože v září 1373 se narodila další Annina sestra, Markéta.⁵³

Poslední Karlův potomek a Annin sourozenec, Jindřich, se narodil v císařových jednašedesáti letech, tedy v roce 1377, a to při pobytu v Tangermünde ve Svaté říši římské. Odtud se vydal Karel ještě do Francie, tam ho ale Annina matka, císařovna Alžběta, již nedoprovázela. Po návratu ze své zahraniční cesty, 29. listopadu 1378, Karel IV. zemřel v pražském paláci. Alžběta tedy byla jediná ze čtyř manželek, která svého chotě přežila.

Alžběta Pomořanská byla nejen velmi fyzicky zdatná žena, která dala život šesti dětem, ale Karlovi byla, na rozdíl od jeho předchozích manželek, také partnerkou v panování i finančních záležitostech. Hovořila německy, polsky a latinsky, později si osvojila si i český jazyk.⁵⁴ Beneš Krabice z Veitmile se o ní zmiňuje ve své kronice: „*Tato paní císařovna měla v rukou takovou sílu, že si někdy v té době v přítomnosti mnoha knížat, pánů a šlechticů dala přinést novou podkovu, ukovanou pro velkého valacha, a tuto podkovu ta paní svými vlastníma rukama zlomila. Její síle se všichni obdivovali a říkali, že od dob Libuše nebylo v Čechách silnější ženy. A ačkoli měla převelikou tělesnou sílu, jak bylo řečeno, přece se tím nechlubila ani nevynášela ve svém srdci, ale připisujíc svou sílu Nejvyššímu neukazovala ji často, ale jen když pan císař poručil.*“⁵⁵ Ukázala se také jako velmi schopná následovnice manželovy politiky, když využila situace po smrti Ludvíka I. Velikého, uherského a polského krále, a uherský trůn získala právě pro svého syna Zikmunda.⁵⁶ Alžběta, tehdy již titulována královna-vdova, zemřela v roce 1393 v královském věnném městě Hradci Králové.

---

⁵² *tamtéž*, s. 236.

⁵³ Jméno Markéta bylo využito znovu, jelikož Markéta, která byla první nositelkou tohoto jména, již byla po smrti.

⁵⁴ František KAVKA, *Čtyři ženy Karla IV.*, Praha 2002, s. 175; srov. *Diplomatic Correspondence of Richard II.*, ed. E. Perroy, London 1933, č. 36-39, s. 22-24.

⁵⁵ Beneš KRABICE z VEITMILE, *Kronika pražského kostela*, in: Karel IV. v soudobých kronikách, edd. M. Bláhová – Z. Lukšová – M. Nodl, Praha 2016, s. 235.

⁵⁶ J. ČECHURA – V. ŽŮREK, *Alžběta (Eliška) Pomořanská*, in: Lucemburkové. Životopisná encyklopedie, Praha 2012, s. 39.

Při srovnání partnerství Alžběty a Karla s partnerstvím Anny a Richarda můžeme najít jisté shody. Především v určité nezávislosti zmíněných dam, která se projevovala především v diplomatickém jednání.

3. Císařova sňatková politika a jeho čtyři manželství

V roce 1323, když bylo Karlovi IV. sedm let, zakusil poprvé, jak se vytváří diplomatické sňatky. Byl totiž poslán do Paříže na francouzský královský dvůr, kde na něj čekala budoucí manželka Markéta, řečená Blanka, z Valois. Vzhledem k běžně zavedeným zvykům, i toto spojení bylo dobře promyšleným politickým tahem.

K uzavření sňatku mezi Karlem a Blankou vedlo vícero důvodů. Prvním byla aliance lucemburského rodu s francouzským dvorem stvrzená již v roce 1322 manželstvím mezi Marií Lucemburskou, sestrou českého krále Jana, a francouzským králem Karlem IV. (vládl 1322–1328). Na tento důvod navazoval další, jak jinak než pragmatický, a to prohloubení spojení s tak mocnou říší, jakou Francie zajisté byla. A právě manželství s princeznou Blankou, sestrou francouzského krále Filipa VI. Sličného (vládl 1328–1350), mělo poskytnout princovi Karlovi do budoucna oporu a možnost nahlédnout do umění vlády mocných panovníků.⁵⁷ Toto období sám Karel ve svém životopise označuje jako šťastné a velmi poučné.⁵⁸

První Karlova manželka Blanka zemřela 1348 v nedožitých dvaatřiceti letech. Brzy po skončení smutečních obřadů se císař rozhodl uzavřít nový sňatek, politicky snad ještě výhodnější než předchozí. Při hledání potencionální nevěsty uplatnil svůj vrozený talent pro sňatkovou politiku a znalost kanonického práva.

Jako svou budoucí manželku si vyhlédl Annu Falckou, tentokrát z rodu Wittelsbachů. Anna ale byla s Karlem ve III. stupni příbuzenství, a pro takový sňatek byla nutná papežská dispens, tedy povolení k uzavření sňatku mezi doslova příbuznými. Karel o tuto výjimku požádal, ale pod záminkou uzavření jiného sňatku, a to s dcerou anglického krále Eduarda III., Isabelou. Zmíněné povolení k sňatku bylo chytře formulováno tak, aby se vztahovalo jak na Isabelu, tak na Annu. Nebylo jisté, kterou z nevěst si Karel nakonec zvolí za svou budoucí choť a z hlediska diplomacie a zachování dobrých politických vztahů se neutrální žádost o sňatek nejspíše zdála jako dobré řešení. V roce 1349 tedy Karel obdržel

---

⁵⁷ Petr ŽITAVSKÝ, *Zbraslavská kronika*, in: Karel IV. v soudobých kronikách, edd. Marie Bláhová – Zuzana Lukšová – Martin Nodl, Praha 2016, s. 574.

⁵⁸ KAREL IV., *Života Karla IV.* in: Karel IV. v soudobých kronikách, edd. M. Bláhová – Z. Lukšová – M. Nodl, Praha 2016, s. 70.

generální dispenz s prázdným místem pro jméno nevěsty. V březnu se již konala svatba - samozřejmě s dvacetiletou Annou, nikoli Isabelou.

Z tohoto manželství vzešel oslavovaný následník trůnu, který dostal jméno Václav. Pro devítiměsíčního syna byla vybrána nevěsta z Polska, konkrétně ze Svidnice. Jí bylo tehdy již dvanáct let a jmenovala se také Anna. Všechna ujednání ale ztratila význam, když malý Václav v prosinci 1351 zemřel. Následovala ho jeho matka, královna Anna Falcká, a to hned v únoru 1352 ve věku třiaadvaceti let.

Truhlící panovník s dalším manželstvím dlouho neotálel. V pořadí již třetí sňatek, který Karel uzavřel čtyři měsíce po skonu královny Anny Falcké, se konal v červenci 1353. V tomto případě se naplno projevila Karlova schopnost vytěžit z každé politické i životní situace maximum výhod. Sedmatřicetiletý císař Karel totiž za choť pojal čtrnáctiletou princeznu, která byla původně zaslíbena již zesnulému Václavovi, Annu Svidnickou. Anna byla první z jeho manželek, která byla později korunována i římskou císařovnou. V roce 1358 se narodila manželskému páru dcera Eliška. V roce 1360 již Anna čekala druhé dítě; v únoru 1361 se narodil dlouho očekávaný syn, pojmenován byl opět Václav.⁵⁹ Císařovně tehdy bylo jednadvacet a Karlovi již pětadvacet let. V dubnu 1362 byla Anna již v šestém měsíci dalšího těhotenství. To ale bylo pro ni osudové – v červenci 1362 při porodu zemřela ona i novorozené dítě. Bylo jí pouhých třiaadvacet let, stejně jako předchozí Karlově manželce.⁶⁰

V té době byly uzavřeny nové smlouvy mezi Karlem a Wittelsbachi a sám císař pomýšlel na další sňatek, již poslední, a to s Alžbětou Pomořanskou.

Jak je vidno, Karel IV. neváhal tvořit aliance tím nejvhodnějším způsobem, tedy uzavřením manželství, a to nejen prostřednictvím svých dětí, ale také sňatky svými. Pokud se ohlédneme nad volbou jeho manželek, jednalo se vždy o dcery panovnických rodů, se kterými chtěl Karel upevnit diplomatické vztahy, nebo vytvořit nové a zabránit tak případným ozbrojeným konfliktům, a v neposlední řadě se jednalo o mírumilovné získání nových území. Směry, kudy se Karel ubíral při těchto volbách, míří do všech koutů Evropy – na francouzská, polská, uherská a říšská území.

---

⁵⁹ Beneš KRABICE z VEITMILE, *Kronika pražského kostela*, in: Karel IV. v soudobých kronikách, edd. M. Bláhová – Z. Lukšová – M. Nodl, Praha 2016, s. 221.

⁶⁰ *tamtéž*, s. 222.

3.2 Annini sourozenci a jejich sňatky

Princezna Anna měla dohromady čtyři sestry, z nichž tři byly nevlastní. Byly jimi Markéta (*1335 - †1349), Kateřina (*1342 - †1395), Eliška (*1358 - †1373) a opět Markéta, zvaná Mladší (*1373 - †1410).

První sestru Markétu neměla Anna ani šanci poznat, jelikož zemřela mnoho let před tím, než se Anna narodila. V roce 1338, když byly Markétě tři roky, začal Karel IV. vyjednávat sňatek této prvorozené dcery. Její budoucí spojení bylo dohodnuto s uherským následníkem trůnu, tehdy dvanáctiletým Ludvíkem. Dle zvyklostí měla být malá Markéta poslána na uherský trůn k výchově. Ke svatbě došlo někdy mezi léty 1346 a 1348, prameny o průběhu a místu sňatku nic bližšího neříkají. Zemřela v patnácti letech.⁶¹

Druhou sestru, Kateřinu, nejspíše Anna také nepoznala. Tato princezna byla již jako nemluvně velmi žádanou nevěstou v mnoha kruzích díky svému původu. Mezi nápadníky, ke kterým se řadil mj. syn tehdejšího římského císaře Ludvíka Bavora, nebo pětiletý Rudolf, syn Albrechta II. Rakouského, byl nakonec vybrán jako nejvýhodnější partie Fridrich, syn míšeňského markraběte. Symbolický sňatek dětí se měl konat po dosažení deseti let věku malé Kateřiny. Ovšem vývoj politické situace nakonec zapříčinil změnu a Kateřina byla zaslíbena Rudolfovi Habsburskému. Byla tedy odvezena do Vídně, kde měla být připravena pro sňatek a adaptována na nové prostředí. Provdána byla v roce 1353, a nežila od té doby na otcově dvoře, nýbrž na manželově; po smrti prvního manžela byla provdána v roce 1366 za Otu V. Braniborského z rodu Wittelsbachů. Od tohoto roku pobývala na dvoře svého otce společně s novomanželem, poté se přestěhovala do Braniborska do své nové domoviny, kde také žila až do své smrti v roce 1386.⁶² S Annou se dle dochovaných zmínek setkala právě na císařském otcovském dvoře mezi léty 1366 a 1367. Za plnohodnotné setkání to ale nemůžeme považovat vzhledem k tomu, že Anna byla tehdy novorozeně.

Další nevlastní sestra, Eliška, byla sňatkovou politikou předurčena, že si za manžela vezme jednoho ze synů Jana Jindřicha, mladšího bratra Karla IV. To ale

⁶¹ J. ČECHURA – V. ŽŮREK, *Markéta*, in: Lucemburkové. Životopisná encyklopedie, Praha 2012, s. 150.

⁶² Tereza MAZANCOVÁ, *Kateřina Lucemburská*, *Historie – Otázky – Problémy*, 3, 2/2011, s. 101.

papež později zakázal z důvodu příbuzenské blízkosti. Bylo tedy sjednáno, že již tehdy pětiletá dcera Eliška bude zasnoubena sedmnáctiletému Otovi z rodu Wittelsbachů. V roce 1365 zemřel náhle šestadvacetiletý Rudolf Habsburský, Karlův zeť, manžel Kateřiny, nicméně pro tuto svou dceru císař rychle našel nového ženicha – právě zmíněného Otu z rodu Wittelsbachů, který byl již zasnouben s malou Eliškou. Ta byla pro změnu nově zaslíbena Albrechtovi Habsburskému. Obě svatby se konaly ve stejný den, 19. března 1366.⁶³ Eliška s Albrechtem byli pravděpodobně oddáni jen symbolicky (Elišce bylo osm, Albrechtovi asi sedmáct let), Kateřina (24 let) a Ota (20 let) svůj sňatek mohli i naplnit. Eliščino manželství s Albrechtem zůstalo bezdětné, princezna zemřela v sedmnácti letech a Albrecht se poté znovu oženil.⁶⁴

Poslední, čtvrtá, a vlastní sestra Anny Lucemburské, Markéta Česká, byla o několik let mladší a je pravděpodobné, že spolu pár let tyto princezny vyrůstaly na císařském dvoře v Praze. Když byla Anna v roce 1381 provdána do Anglie, bylo Markétě osm let. O tři roky později byla sama díky sňatkové politice svého otce a bratra provdána za norimberského purkrabího Jana III. z Hohenzollernu.⁶⁵

Společně dětství tedy dcery Karla IV. netrávily, některé se dokonce ani nikdy nesetkaly. To ovšem neznamená, že o sobě nevěděly a nebyly si příkladem. Všechny své dcery z celkem čtyř manželství provdal císař do zemí, které byly politicky výhodné pro Svatou říši římskou, anebo teprve měly být.

Sňatková politika se ale nevyhnula ani Karlovým synům. Pro svého syna Václava IV. (*1361 - †1419) zvolil jako první choť v roce 1370 Johanu Bavorskou z rodu Wittelsbachů, dceru bavorského vévody Albrechta I. Žili spolu patnáct let, ovšem manželství zůstalo bezdětné. Po smrti Johany v roce 1386 jako hlava Lucemburského rodu vzal osud do vlastních rukou a oženil se s Žofií Bavorskou, a to v roce 1389. Toto manželství trvalo téměř třicet let, ale bylo opět bezdětné.⁶⁶

Druhý syn Karlův, jenž se stal později také římským císařem a českým a uherským králem, Zikmund Lucemburský (*1368 - †1437), byl oženěn s Marií

---

⁶³ *tamtéž*, s. 227.

⁶⁴ J. ČECHURA – V. ŽŮREK, *Alžběta (Eliška)*, in: Lucemburkové. Životopisná encyklopedie, Praha 2012, s. 41.

⁶⁵ J. ČECHURA – V. ŽŮREK, *Markéta Česká*, in: Lucemburkové. Životopisná encyklopedie, Praha 2012, s. 152.

⁶⁶ J. ČECHURA – V. ŽŮREK, *Václav IV.*, in: Lucemburkové. Životopisná encyklopedie, Praha 2012, s. 167.

Uherskou, dcerou uherského krále Ludvíka I. Velikého v roce 1385, tedy když Karel IV. již nežil. Tento sňatek ovšem byl sjednán ještě za života císaře, když byly Zikmundovi pouhé čtyři roky. Přesto je patrné, že dokončení veškerých úmluv a zasnoubení měla na starosti Zikmundova matka Alžběta Pomořanská. Od roku 1395 byl ale Zikmund vdovcem a za svou novou choť pojal Barboru Celskou z rodu uherských magnátů Gorjanských-Celských.⁶⁷ Zde se naplno projevil diplomatický talent, který zdědil právě po otci.

---

⁶⁷ J. ČECHURA – V. ŽŮREK, *Zikmund Lucemburský.*, in: Lucemburkové. Životopisná encyklopedie, Praha 2012, s. 175-176.

4. Dětství a výchova

4.1 Dětství dívek v panovnických rodinách

Když se do královské rodiny narodila dcera-princezna, byla svěřena do péče kojné, která se o ni starala v prvních letech života. Později byla princezna předána chůvě, která nahradila kojnou, a v pokročilejším věku pak učitelům, kteří zajišťovali obecnou výuku, služebnictvu, které se staralo o princeznino pohodlí a v neposlední řadě kaplanovi, který měl na starost dohled nad její náboženskou výchovou. Malé princezny se pohybovaly především ve společnosti jiných žen u dvora, tedy matky (nebo jiných ženských příbuzných) a jejích dvorních dam (tzv. *fracimor*) a samozřejmě pokud byly, tak také ve společnosti svých sester, které ještě nebyly provdány. V opačném případě byly již přemístěny na jiné panovnické dvory.⁶⁸ V českém prostředí můžeme usuzovat, jak se měla chovat dáma z nejvyšších kruhů například dle díla Tomáše Štítného ze Štítného, který se ve svých *Knížkách o hře šachové a jiné*⁶⁹ vyjadřuje právě k správnému vedení mladých urozených dívek. S jeho textem můžeme srovnat práci jiného Štítného současníka, Jiljího Římského, a jeho spis *De regimine principum*, jenž byl napsán a věnován francouzskému králi Filipovi IV. Sličnému, jenž byl Jiljího žákem.⁷⁰ Že to bylo dílo velmi populární, dokazuje jeho výskyt mezi čtenáři v celé Evropě a zejména pak v Anglii, která je pro nás v tuto chvíli nejdůležitější vzhledem k pozdějšímu sňatku Anny a Richarda II. Můžeme sledovat rozdíly, respektive shody v názorech na výchovu dívek v nejvyšších kruzích. Ve zmíněném díle Jiljí pojednává ve třech knihách velmi jednoduše řečeno o životě a panování, manželství a rodině a také o filozofii. Zvláště v druhé knize se dočteme o pojetí manželství a ženské role v něm, dále o výchově dětí a naposledy o domácnosti a jejím chodu. Velmi zajímavý je hlavně názor na životní etapy člověka, které se

---

⁶⁸ Božena KOPIČKOVÁ, *Urozená paní*, in: Člověk českého středověku, edd. Martin Nodl – František Šmahel, Praha 2002, s. 57-89.

⁶⁹ Tomáš ŠTÍTNÝ ze ŠTÍTNÉHO, *Figura Králová*, in: Knížky o hře šachové a jiné, ed. František Šimek, Praha 1956, s. 371-378, 402.

⁷⁰ AEGIDIUS ROMANUS, *The Governance of Kings and Princes: John Trevisa's Middle English Translation of the De regimine principum of Aegidius Romanus*, edd. David C. Fowler – Charles F. Briggs – Paul G. Remley, New York 1997.

mění po sedmi letech. Tak se tedy v Jiljího spise dozvíme, že prvních sedm let by dívky měly být vychovávány stejně jako chlapci. Základním shodným faktem bylo, že v královských rodinách byly děti hned po porodu předány kojné, to platilo jak pro dívky, tak pro chlapce.⁷¹ Tato praxe byla běžná pravděpodobně z důvodu široce známého faktu, že kojení funguje jako antikoncepce, a žena tedy po tuto dobu nemůže přijít do jiného stavu.⁷² U královských rodin a šlechty, kde se vyžadovalo narození co nejvíce dědiců (což byla ostatně nejdůležitější ženina role – přivést na svět děti), byl tento jev nežádoucí. Matce tedy bylo dítě odebráno a předáno kojné, která jej živila a matka byla schopná opět co nejdříve otěhotnět. Nemusíme pro příklady chodit daleko a můžeme sledovat poměrně rychlý sled těhotenství i u Anniny matky Alžběty Pomořanské.

Vzhledem k nižší znalosti medicíny a mnoha úrazům a nemocem byl pro dítě vždy nejkritičtější první rok života, nehledě na pohlaví. Šance, že novorozeně přežije šestinedělí, byla asi padesátiprocentní.⁷³ Ale ani potom nebylo jisté, že se dítě dožije mladého věku, nebo přímo dospělosti – často děti umíraly během prvních pěti či šesti let věku.

Od sedmi do čtrnácti let pak již nastávalo období odloučení dívek od hochů, a kdy se začínalo dbát na jejich přísnější výchovu hlavně s ohledem na ženskou cudnost. Opravdu velký důraz byl kladen také na vzdělání.⁷⁴ Zde vidíme důležitou shodu ve spise Jiljího Římského a Tomáše Štítného, kteří oba často skloňují ženinu cudnost, poslušnost a manželovu nadřazenost. Snoubenci, chlapci i dívky, tedy věděli, co se od nich očekává v manželském svazku a jaké budou jejich role. Žena měla být manželovi oporou a dělat vše, co bylo v jejích silách, aby ho činila šťastným a schopným dobře panovat.

Dívky se obecně také učily ručním pracím – nejčastěji vyšívání a tkaní. Dle názoru některých historiků se tak dělo především z důvodu snahy zaměstnat mysl mladé dívky tak, aby neměla čas na různé fantazie, především sexuálního

---

⁷¹ L. E. MITCHELL, *Family Life in The Middle Ages*, London 2007, s. 153.

⁷² *tamtéž*, s. 152; srov., Christiane KLAPISCH-ZUBEROVÁ, *Žena a rodina*, in: *Středověký člověk a jeho svět*, ed. Jacques Le Goff, Praha 2003, s. 254.

⁷³ L. E. MITCHELL, *Family Life in The Middle Ages*, London 2007, s. 151; srov., Ch. KLAPISCH-ZUBEROVÁ, *Žena a rodina*, in: *Středověký člověk a jeho svět*, ed. Jacques Le Goff, Praha 2003, s. 255.

⁷⁴ Dana DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Jan ZELENKA a kol., *Ženy a děti ve dvorské společnosti*, Praha 2015, s. 25.

charakteru.⁷⁵ Zde opět narážíme na již zmíněnou vyžadovanou cudnost. Velmi důležitá byla také znalost vlastní historie jejich rodu a předků. Mimo jiné se samozřejmě dívky učily i křesťanské nauce, která byla základem vzdělání nejen v panovnických rodinách.

Výše zmíněné období od sedmi do čtrnácti let (a někdy i dříve)⁷⁶ již ale u dívek často provázely smluvené sňatky a s nimi i odloučení od rodiny a přemístění na dvůr budoucího manžela. To vše z důvodu lepší adaptace budoucí nevěsty na nové prostředí, sžití se s cizí kulturou a také často neznámým jazykem. Takto například starší nevlastní sestra Anny, Kateřina Lucemburská, byla již v šesti letech svěřena do péče rakouské vévodkyně Johany z Pfirtu, aby později byla provdána za jejího syna Rudolfa Habsburského v roce 1357. Tomuto sňatku ale předcházela krátká Kateřinin návrat na domácí pražský dvůr, zřejmě z důvodu zachování panenské čistoty a následné opětovné vypravení do Rakous.⁷⁷ Stejnou situaci můžeme pozorovat i o pár let dříve, když Jan Lucemburský provdával svou dceru Markétu (* 1313) za Jindřicha XIV. Dolnobavorského v roce 1322. Markétě bylo tehdy devět let, ale až v roce 1328, tedy ve svých patnácti letech, byla „slavnostně vyvedena od své matky královny Elišky z Prahy a v Domažlicích přijata od Jindřicha, vévody bavorského, a odtud se slávou dovedena do jeho vévodství.“⁷⁸ Annin sňatek byl proti těmto příkladům odlišný, protože ve svých patnácti letech odjela do Anglie, kde se konala svatba a žádný návrat do rodné země se mezitím nekonal.

---

⁷⁵ Ch. KLAPISCH-ZUBEROVÁ, *Žena a rodina*, in: Středověký člověk a jeho svět, ed. Jacques Le Goff, Praha 2003, s. 260.

⁷⁶ Mnoha sňatkům předcházelo zasnoubení v rámci nejrůznějších úmluv, ale také docházelo k tzv. symbolickým sňatkům mezi dětskými snoubenci, viz příklad Markéty, dcery Jana Lucemburského; srov. L. E. MITCHELL, *Family Life in the Middle Ages*, London 2007, s. 126.

⁷⁷ Tereza MAZANCOVÁ, *Kateřina Lucemburská*, *Historie – Otázky – Problémy*, 3, 2/2011, s. 101.

⁷⁸ P. ŽITAVSKÝ, *Zbraslavská kronika*, in: Karel IV. v soudobých kronikách, edd. M. Bláhová – Z. Lukšová – M. Nodl, Praha 2016, s. 517.

4.2 Dětství a dospívání Anny České

Anna, lucemburská princezna, se narodila 11. července roku 1366⁷⁹ jako první potomek čtvrtého Karlova manželství. Manželství, které uzavřel s Alžbětou Pomořanskou, polskou princeznou, jež se díky tomuto sňatku stala římskou císařovnou a českou královnou.⁸⁰ Annině otci tehdy bylo již padesát let a matce let teprve dvacet. Jménem Anna byla pokřtěna zřejmě z více pohnutek. Svatá Anna, řečená Samatřetí⁸¹ byla matkou Panny Marie, tudíž biblické pozadí je na místě vzhledem ke Karlově velké zbožnosti. Vždyť i jeho první dvě dcery byly pojmenovány Kateřina a Markéta, jako dvě z celkem čtrnácti svatých patronů, kteří pomáhají v nejvyšší nouzi. Také v rodině Karla IV., a celkově v rodech Lucemburků a Přemyslovců, bylo jméno Anna často používáno.⁸² Symbolika tohoto jména je spíše pro doplnění – překlad z hebrejštiny, z níž jméno pochází, charakterizuje nositelku jako milou či milostiplnou. Příhodné, jak tento význam jména sedí na Annu, mj. řečenou „dobrá“. Zajímavé je, že ačkoliv později sehrála ve sňatkové politice velmi důležitou roli, nebylo její narození zaznamenáno například kronikářem Benešem Krabice z Veitmile. Tento důvod byl nejspíš čistě pragmatický – děti se ne vždy dožily dospělosti.

Anna byla jako dcera významného císaře již od narození zapředena do sítě rozsáhlé a nemálo složité sňatkové politiky lucemburského rodu. Bylo s ní tedy počítáno jako s budoucí manželkou některého následníka významných evropských rodů. Dle mnoha sňatků již zpečetěných mezi jejími nevlastními sestrami, a také dle druhého zasnoubení, jež bylo pro Annu domluveno již v raném dětství, byly za nejvýhodnější pro spojení považovány rody říšské – Wittelsbachové, Wettinové nebo třeba Habsburkové – jejichž členové zastávali v říši významné posty a byli tak pro císaře Karla i jeho nástupce Václava budoucí

---

⁷⁹ FRB V., s. 627.

⁸⁰ Ovšem vč. Karlových předchozích manželství se jednalo již o šestého potomka.

⁸¹ Anna Samatřetí se označovala, jelikož vychovala dceru (Pannu Marii) a ta již také měla potomka, syna či dceru (tedy Ježíše Krista), byla tedy již babička. Anna samodruhá byla matka, která teprve dítě nosila pod srdcem; srov. Vera SCHAUBER – Hanns M. SCHINDLER, *Rok se svatými*, Kostelní Vydří, 1997, 702 s.

⁸² Anna byla mladší sestra Karla IV., která zemřela v patnácti letech; samozřejmě dvě z Karlových manželek byly Anny – Falcká a Svidnická; v Přemyslovském rodě byla Anna dcera Václava II. a také dcera Přemysla Otakara I. Anna se jmenovala také babička Alžběty Pomořanské; srov. J. ČECHURA, *České země v letech 1310-1378, Lucemburkové na českém trůně I*. Praha 1999.

spojenci, anebo například volitelé z pozic kurfiřtů.⁸³ Nutno ale zdůraznit, že Anna, dcera mocného římského císaře, byla sama velmi žádanou a atraktivní partíí.

Rané dětství strávila Anna na dvoře svého otce. Jak bylo již zmíněno výše, pro její výchovu byla určena, stejně jako pro jiné princezny, kojná. Později chůva a celá skupina učitelů, vč. kaplana.

Anna byla velmi vzdělaná dívka. Z pozdějších zmínek víme, že se učila česky, německy a také latinsky a francouzsky. Do Anglie si s sebou totiž přivezla iluminované texty evangelií nejen v latině, ale právě i v německém a českém překladu.⁸⁴ Číst a psát prokazatelně uměla – nejen vzhledem k výše uvedeným faktům, ale také vzhledem ke dvěma dochovaným dopisům, které napsala, a to ve francouzském jazyce,⁸⁵ což jasně dokazuje Anninu znalost tohoto jazyka. Nutnou znalost francouzštiny můžeme usuzovat také z celkové orientace Anniny rodiny na francouzské prostředí. I Richard francouzštinu ovládal plynně⁸⁶ a jeho matka Jana z Kentu strávila velkou část svého života ve Francii (Richard se narodil v Bordeaux), takže francouzsky jistě mluvit uměla také. Koneckonců – rod Plantagenetů byl původem francouzský. V takovém prostředí, zvláště pokud Anna po příchodu do Anglie trávila čas ve společnosti právě Jany z Kentu, je nasnadě, že francouzštinu minimálně mohla slyšet kolem sebe a rozuměla jí.⁸⁷ Navíc strýc Anny, brabantský vévoda Václav z rodu Lucemburků, u kterého pobývala měsíc před vyplutím vstříc Anglii a manželství, byl mecenášem například kronikáře francouzského původu, Jeana Froissarta,⁸⁸ což nás opět zavádí k Francii. Je pravděpodobné, že později ovládala i anglický jazyk – na jaké úrovni se ale můžeme jen domnívat. Ke zmíněné teorii se nám ale nezachovaly žádné

---

⁸³ Celkem sedm kurfiřtů volilo římského krále. Byli jimi tři církevní (arcibiskupové mohučský, trevírský a kolínský) a čtyři světské (král český, falckrabě rýnský, vévoda saský a markrabě braniborský) představitelé. V roce 1356 byl tento postup zajištěn zákoníkem, Zlatou bulou, kterou vydal právě Karel IV. Srov. Marie BLÁHOVÁ – Richard MAŠEK (edd.), *Karel IV., státnické dílo*, Praha 2003.

⁸⁴ F. KAVKA, *Čtyři ženy Karla IV.*, Praha 2002, s. 175.

⁸⁵ Anne CRAWFORD ed., *Letters of the Queens of England, 1100-1547*, Stroud 1994, s. 105-106.

⁸⁶ Dokládají to např. jeho dopisy psané francouzsky. *Diplomatic Correspondence of Richard II.*, ed. Edouard Perroy, London 1933, č. 4 a 5, s. 13.

⁸⁷ Alfred THOMAS, *Čechy královny Anny, 1310-1420*, Brno 2005, s. 74; srov. Lynn STALEY, *Anne of Bohemia and the Objects of Ricardian Kingship*, in: *Medieval Women and Their Objects*, edd. Jenny Adams – Nancy M. Bradbury, Michigan, 2017, s. 113.

⁸⁸ A. THOMAS, *Čechy královny Anny, 1310-1420*, Brno 2005, s. 19.

relevantní prameny, které by tuto znalost prokazovaly. Annino vzdělání každopádně bylo celkově hodnoceno na velmi vysoké úrovni.⁸⁹

Již na prahu dospívání byla zasnoubena a provdána za Richarda II. a později se během svého života do Čech nikdy nevrátila, ani nespátřila nikoho z rodiny. V tomto případě můžeme hovořit a rozdílu mezi manželstvími Anny a jejích sester, jenž byl dán především vzdáleností mezi Prahou a novými domovy mladých princezen. V době 14. století stále nebylo cestování po moři samozřejmostí pro všechny obyvatele Evropy, ani pro členy královských rodů.⁹⁰ Cesta do přístavu Calais, poté plavba přes kanál La Manche, to vše bylo velmi náročné, především časově. Anně zabrala její jediná cesta do Londýna téměř tři měsíce. Dá se předpokládat, že absolvovat takovou cestu častěji nebylo vzhledem k časové a finanční náročnosti zcela žádoucí. Zřejmě i z toho důvodu nikdo z členů rodiny Annu během následujících jejího manželství nenavštívil.

Tento fakt v nás může podněcovat otázku, zda nevznikl ani diplomatický důvod navštívit Lucemburkovnu v Anglii a zlepšit či utužit tak již vzniklé česko-anglické vztahy. Ať již pro její bratry Václava nebo Zikmunda, případně pro jiné členy rodiny. Předkládaná práce ale nemá za cíl zjišťovat tyto důvody; jistě by ale další studium zaměřené na toto téma přineslo zajímavé odpovědi z oblasti zmíněných politických vztahů.

Vrátíme-li se k výše předloženému srovnání manželského života Anny a jejích sester, uveďme si například Kateřinu Lucemburskou, starší nevlastní Anninu sestru. Ta cestovala mezi Prahou a Vídní, která se stala jejím novým domovem, velmi často.⁹¹ Snaha o udržení dobrých vztahů Lucemburků a v tomto případě Habsburků, byla také dána již zmíněným zájmem o říšské državy z hlediska sňatkové politiky. Zde bychom si po krátké úvaze také mohli velmi obecně odpovědět na výše vznesenou otázku, proč Anglie nemusela být tak žádoucí destinací k utužování politických vztahů. Nebyla zkrátka součástí Římské říše a byla svým způsobem velmi daleko od srdce Evropy.

---

⁸⁹ D. BŘÍZOVÁ, *Transmission of cultural and artistic influence in the fourteenth century with an emphasis on cultural relations between Czech lands and England*, diplomová práce, Praha: Katolická teologická fakulta, Univerzita Karlova, 2013, s. 132.

⁹⁰ Více např. Jean DELUMEAU, *Strach na Západě ve 14. – 18. století: obležená obec; Díl 1. Strach doléhající na většinu*, Praha 1997, s. 50.

⁹¹ T. MAZANCOVÁ, *České princezny z lucemburského rodu*, diplomová práce, Praha: Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, 2010, s. 46.

Z výše uvedených řádků je tedy patrné, že ačkoli byla princezna Anna předurčena k roli v opravdu velmi důležitých politických ujednáních, její dětství se nelišilo od dětství ostatních žen její rodiny nebo jiných žen významnějších i méně významných evropských rodů. Dalo by se říci, že co se týká jejího raného dětství, nelišilo se ani od dětství opravdu „nízkých“ šlechtických rodů – po narození byla předána kojné a chůvám. Nebyla vychovávána matkou, ale trávila většinu času ve společnosti svých sester a již zmíněných vychovatelek. Teprve v pozdějším věku se začal projevovat rozdíl v její výchově a vzdělání od života dívek z nižších šlechtických kruhů.

5. Richard II. Plantagenet – rodina a dětství anglického krále

Anglický král Richard II. z rodu Plantagenetů se narodil v Bordeaux roku 1367 princ Eduardovi, zvanému Černý princ a Janě, hraběnce z Kentu; jeho dědem byl král Eduard III., a tak bylo budoucí poslání malého prince předem určeno. Opět se nejprve seznámíme s jeho rodinou, abychom pak lépe pochopili Richardův život i manželství s Annou.

Jana z Kentu se narodila roku 1328 a byla vnučkou krále Eduarda I. Její otec, Edmund z Woodstocku, podporoval svého staršího bratra, jenž se stal králem jako Eduard II. Poté co byl ale sesazen, byl Edmund z Woodstocku popraven a Janina matka, baronka z Liddellu, společně s dětmi, včetně tehdy již dvouleté Jany, byla internována na hradě Arundel. Když nastoupil na trůn Eduard III., převzal za rodinu odpovědnost, a tak Jana vyrůstala společně s o dva roky mladším princem Eduardem. Malá Jana byla jako vnučka anglického krále samozřejmě žádanou nevěstou. Není tedy divu, že již v jejích dvanácti letech o ni projevil zájem jistý Tomáš Holland. Byl to muž nižšího postavení, baron z Hollandu, a tak by jim sňatek zřejmě nebyl povolen. Vzali se tedy tajně. Holland byl ale poté poslán do zahraničí a rodina, která tušila jeho zájem o Janu, ovšem netušila, že už je Janin manžel, domluvila Janě sňatek jiný, s Williamem Montaguem ze Salisbury, který se také uskutečnil.⁹² Tomáš Holland se poté vrátil a nárokoval zpět svou manželku u papeže Klimenta VI. Ten jeho žádosti vyhověl a sňatek Jany s hrabětem ze Salisbury anuloval. Jana s Tomášem Hollandem spolu žili ještě dalších jedenáct let a měli spolu pět dětí. Když v roce 1360 Jana ovdověla (bylo jí 32 let), naskytla se konečně princ Eduardovi příležitost pojmout ji za ženu. Měl k ní nejspíše pouto již z dětství, které strávili bok po boku. Princ Eduard si Janu tajně vzal; teprve v roce 1361 jim však byla udělena papežská dispens Innocencem VI. kvůli blízké pokrevní příbuznosti a mohl se konat veřejný obřad ve Windsoru.⁹³ První rok manželství strávili skoro celý spolu.⁹⁴ Princ byl tehdy povolán do Francie, aby se zúčastnil bojů o anglické nároky na francouzský trůn a jeho manželka jej všude doprovázela. Ve Froissartově kronice

---

⁹² Karl P. WENTERSDORF, *The Clandestine Marriages of The Fair Maid of Kent*, in: *Journal of Medieval History* 1979, s. 205-206.

⁹³ Jean FROISSART, *Kronika stoleté války*, ed. Alois Bejblík, Praha 1977, s. 71.

⁹⁴ Nigel SAUL, *Richard II.*, London 1997, s. 11.

pak můžeme číst o narození prvního syna, Eduarda z Angoulême: „*Princ waleský se tou dobou zdržoval v Angoulême, kde se právě chystaly skvělé slavnosti a klání čtyřiceti rytířů a čtyřiceti panošů, a to na počest princezny, jež zrovna povila syna, kterého po dědovi pokřtili jménem Eduard.*“⁹⁵ Přesto, že o lásce, jakou známe dnes, nemůžeme hovořit, vzájemná náklonnost mezi rodiči Richarda jistě byla a je možné, že vztah Jany s Eduardem byl pozitivním příkladem i později pro malého prince Richarda.⁹⁶ Jsou nám totiž známy Eduardovy dopisy jeho choti z roku 1367, kde mj. píše: „*Mé nejdražší a nejopravdovější srdíčko a milovaná družko...*“.⁹⁷ Takové projevy můžeme přikládat i radosti z dalšího narozeného syna.

Jak již bylo řečeno, princ Richard se narodil roku 1367 „*o osmé hodině ranní ve středu na Tři krále*“⁹⁸ v Bordeaux na jihu Francie. Dětství malého Richarda bylo plné zvrátů a okamžiků, které dle historiků tvořily dějiny Evropy – v té době vrcholící Stoletá válka zapříčinila mimo jiné i to, že se Richard narodil právě ve Francii. Richard tak v již velmi útlém věku absolvoval náročné cesty a mohl lehce vnímat, že jeho otec byl již téměř nemohoucí a vyčerpaný válkou, když se konečně vraceli do Anglie v roce 1371.

Richardovo rané dětství vypadalo velmi podobně jako Annino. Brzy po narození byl předán kojné a následně chůvě, která se o něj starala. Tato žena byla pravděpodobně Francouzka. Nasvědčuje tomu rané Richardovo dětství strávené ve Francii, a také fakt, že pocházel z francouzského rodu Plantagenetů.⁹⁹ Plynně ovládal kromě rodné angličtiny také latinu, což dokazuje jeho bohatá korespondence například s papežem Urbanem VI., Václavem IV. nebo s matkou Anny, Alžbětou Pomořanskou – všechny jejich dopisy byly psány v latině.¹⁰⁰ Ať ke společné budoucí komunikaci s Annou zvolil latinu nebo francouzštinu, důležité je, že se domluvili a mohli si tak běžně psát a mluvit spolu – to muselo ovlivnit jejich vzájemný vztah velmi pozitivně.

---

⁹⁵ J. FROISSART, *Kronika stoleté války*, ed. Alois Bejblík, Praha 1977, s. 73.

⁹⁶ *tamtéž*, s. 120, 124.

⁹⁷ „*Trescher et tressentier coer, bien ame compaigne.*“ *A Letter of Edward the Black Prince Describing the Battle of Najera in 1367*, ed. A. E. Prince, in: *English Historical Review*, xli, 1926, s. 418.

⁹⁸ J. FROISSART, *Kronika stoleté...*, s. 94.

⁹⁹ Srov. *Diplomatic Correspondence of Richard II.*, ed. E. Perroy, London 1933; N. SAUL, *Richard II.*, London 1997, s. 13.

¹⁰⁰ *Diplomatic Correspondence of Richard II.*, ed. E. Perroy, London 1933, s. 50-54.

Po návratu do Anglie byla svěřena výchova a vzdělání budoucího krále do rukou sira Simona Burleyho, jenž byl velmi blízký královské rodině, zejména pak princ Eduardovi.¹⁰¹ Do knihovny sira Burleyho patřil již dříve zmíněný spis Jiljího Římského, *De regimine principum* – kde vychovatel mimo jiné čerpal svou inspiraci při jednání s princem je tedy nasnadě. Sir Burley zemřel v roce 1388 a téměř celý život stál Richardovi po boku; zdá se, že na něj měl po celou tuto dobu velký vliv.¹⁰² Za nejdůležitější pak můžeme považovat jeho roli v domlouvání sňatku s Annou.

Když dosáhl princ Richard deseti let, byl korunován anglickým králem. Psal se tehdy rok 1377. O rok později již začaly být spřádány plány s kým dětského krále oženit.

---

¹⁰¹ Sir Simon de Burley (1336-1388) byl vychováván společně s otcem Richarda, princem z Walesu Eduardem. Blízké vztahy mezi Burleym a Eduardem určily budoucnost Burleyho jako vychovatele prince Richarda. *Dictionary of National Biography, 1885-1900, Volume 07*, ed. Leslie Stephen, s. 373-376.

¹⁰² Blíže N. SAUL, *Richard II.*, London 1997, s. 16.

6. Manželství Anny a Richarda a život na londýnském královském dvoře

6.1 Obecný pohled na manželství v pozdním středověku

Přesto, že stále může mezi čtenáři panovat názor, že ve středověku byly ženy za každou cenu považovány za d'ábelské bytosti, prameny a umění hovoří jasně i o výjimkách, kde jsou ženy respektovány a uctívány.¹⁰³ Jejich zobrazování v nástěnných malbách (např. Anna Svídnická v kapli sv. Kateřiny na Karlštejně), v iluminovaných rukopisech (Anna Lucemburská v *Liber Regalis*) a samozřejmě ve dvorské kurtoazní literatuře nám prozrazuje vnímání žen právě tím pozitivním pohledem. Nesmíme se ale nechat zmýlit – neznamená to, že ženy byly považovány za úplně svéprávné bytosti na stejné úrovni jako muži. Ženy z vyšší společnosti měly sice například možnost vydávat a pečtit různé listiny a mohly také nakládat se svým majetkem.¹⁰⁴ Stále byly ale zastupovány muži. Otcem, případně určeným poručníkem z řad rodiny nebo vážených rodinných známých, později manželem. A ano, stále měly mít závislé postavení proti muži (manželovi), kterého měly ctít, poslouchat, snažit se o jeho spokojenost a podporovat jej. Je tedy zajímavé, jak si středověké pojetí ženy protiřečí. Na jedné straně Eva, první hříšnice, pokušitelka a všechny ženy, které svádí ctihodné muže. Na druhé straně pak Panna Marie a mariánský kult nebo obdivovaná dáma, hrdinka kurtoazního románu. Co ale zůstane neměnné, je fakt, že bez ženy není života. Je a byla vždy potřebná pro zajištění dědice, a s tím se muži ve všech pozicích a vrstvách zkrátka museli smířit, ať měli na ženy jakýkoliv názor. Manželství pak bylo způsobem, jak zplodit potomky, aniž by člověk (muž) páchal neodčinitelný hřích. Jen pro upřesnění, jakýkoliv sexuální styk byl stále považován za hříšný, jen ten pro účely zplodění potomků, byl hříšný trochu

---

¹⁰³ Rozdíl můžeme sledovat například mezi básní R. Maidstonea, který Annu Lucemburskou srovnává se sv. Annou, matkou Panny Marie, a Tomášem Štítným ze Štítného, který ženy obecně považuje za pokušitelky mužů a jen těžko napravitelné bytosti. Richard MAIDSTONE, *Concordia (The Reconciliation of Richard II. with London)*, edd. A. G. Rigg – D. R. Carlson, 2003, dostupné online (<http://d.lib.rochester.edu/teams/text/rigg-and-carlson-maidstone-concordia>), [citováno k 19. 3. 2018]; srov. Tomáš ŠTÍTNÝ ze ŠTÍTNÉHO, *Život sv. Alžběty*, ed. Jaroslav Kolár, Praha 2006. Více na toto téma také Jacques ROSSIAUD, *Sexualita*, in: *Encyklopedie středověku*, ed. Jacques Le Goff, Praha 2014, s. 643.

¹⁰⁴ T. MAZANCOVÁ, *České princezny z lucemburského rodu...*, s. 11.

méně.¹⁰⁵ Jak pravil sv. Augustin: „*Cizoložný je i ten, kdo příliš hoří láskou k vlastní ženě.*“¹⁰⁶

Dalším protikladem ve středověké morálce byl „dvojí metr“ na mužskou a ženskou nevěru. Veřejně a v souladu s křesťanstvím nebyla nevěra tolerována v žádném případě. Ale pokud byl přeci jen nevěrný muž, bylo to jiné, než když byla nevěrná žena.¹⁰⁷ V prostředí šlechty a dvora pak byla nevěra jev, který nebylo možné potlačit i kvůli manželstvím, která vznikala mezi lidmi značných věkových rozdílů. Jak vypadal samotný pohlavní styk, se můžeme jen domnívat. Samozřejmě existovala různá doporučení a nařízení ve smyslu co největší cudnosti i v manželství. Realita ale mohla být (a nejspíše také byla) zcela opačná. Panují i názory, že sexuální styk ve 14. století nebyl podobný tomu, který známe dnes.¹⁰⁸

Sňatky z politických důvodů se nepodobaly sňatkům „běžných“ obyvatel středověké Evropy. Přestože práva a povinnosti platily pro všechny křesťany stejné bez rozdílu, stěží můžeme aplikovat průběh manželství poddaných i na manželství mezi elitami. Jen na okraj – pokud se například král chtěl zbavit manželky (většinou z pragmatických důvodů – k zajištění následníka trůnu), mohl ji zapudit a odůvodnit to tím, že není schopná otěhotnět, a tedy přivést na svět kýženého dědice. Naopak, pokud bylo z politického hlediska nutné uzavřít sňatek s některou princeznou, ačkoliv byli snoubenci pokrevně spřízněni, žádalo se o již zmiňovanou dispenz, jíž byl sňatek umožněn. V těchto chvílích se tedy na církevní doporučení a kanonické právo tolik nedbalo – důležitá byla politika a účel manželství. A tyto politické „úskoky“ neřešila jen světská část populace; své cíle v dynastických plánech měly i kruhy církevní. Není tedy divu, že církev zasahovala do manželských smluv i již uzavřených manželství stejně aktivně, jako vládnoucí rody.

Pokud se zamyslíme nad obecným modelem manželství a vlastně celým procesem sňatku od zasnoubení až po počátek manželského života, měli bychom

---

¹⁰⁵ Např. Tomáš ŠTÍTNÝ ze ŠTÍTNÉHO, *Život sv. Alžběty*, ed. Jaroslav Kolár, Praha 2006; Jacques ROSSIAUD, *Sexualita*, in: Encyklopedie středověku, ed. Jacques Le Goff, Praha 2014, s. 643.

¹⁰⁶ Aurelius AUGUSTINUS, *O manželském dobru*, in: O lži a jiné úvahy, ed. I. Nykel, Třebíč 2000, s. 264-271.

¹⁰⁷ Božena KOPIČKOVÁ, *Urozená paní*, in: Člověk českého středověku, edd. Martin Nodl – František Šmahel, Praha 2002, s. 57-89.

¹⁰⁸ J. ROSSIAUD, *Sexualita*, in: Encyklopedie středověku, ed. Jacques Le Goff, Praha 2014, s. 649.

začít tím, kdy mohli snoubenci sňatek uzavřít. Odpověď je až překvapivě jednoduchá – téměř kdykoli. Za prvé zde hovoříme o sňatkové politice nejvyšších kruhů, čili výjimky byly přípustné, a za druhé nesmí být zapomenuto na roli mužů v rodině, i zde tedy platilo, že otec (případně jiný odpovědný mužský člen rodiny – bratr, strýc apod.) rozhodoval za dívku, s kým uzavře sňatek a kdy. Kanonickým právem ovšem byla stanovena hranice zralosti ke sňatku na 12 let věku u dívek, 14 let u chlapců.¹⁰⁹ Pokud ale přeci jen snoubenci byli v dětském věku, sňatek byl uzavřen pouze symbolicky, tzv. *de futuro*¹¹⁰ a teprve po dosažení dospělosti manželů mohlo být manželství naplněno a bylo právoplatné.¹¹¹ Bylo zvykem, že v průběhu zasnoubení budoucí manželka podnikla cestu s doprovodem na panovnický dvůr, a to ve většině případů na ten, kde pak manželé žili a kde choť vládla a zdědila rodinné statky a državy. Mohlo se stát velmi často (vzhledem k faktu, že sňatky byly domluveny bez ohledu na city účastníků), že k sobě snoubenci nenašli cestu, nebo se mezi nimi nerozvinulo jakékoliv pouto, ovšem i v manželstvích čistě politických se stávalo, že si na sebe dva téměř cizí lidé zkrátka zvykli a byli potom lépe připraveni vstoupit do manželství se vším všudy, tedy včetně jeho naplnění.¹¹² Pokud byly sňatky uzavírány mezi dětmi, měli tito malí snoubenci trochu více času se poznat a měli k sobě pak blíž.¹¹³

Po svatebních ceremoniích neměla ihned následovat svatební noc, jak je dnes tradiční. Když pomineme dětské novomanžele a jejich více méně symbolické manželství, svatební noc u dospělých novomanželů se dle církevních zákonů doporučovala až tři dny po svatbě (tzv. Tobiášovy noci).¹¹⁴ Když proběhl mezi manžely pohlavní styk během prvních tří dnů po sňatku, byl považován za hříšný a pokání bylo nezbytné.¹¹⁵ Jestli ale všichni úzkostlivě dodržovali tato pravidla, se

---

¹⁰⁹ Jiří KAŠNÝ, *Manželství v západní tradici. Soubor kanonických studií*, České Budějovice 2006, s. 44.

¹¹⁰ Martin NODL, *In facie ecclesiae*, in: *Manželství v pozdním středověku: rituály a obyčeje*, edd. Martin Nodl – Paweł Kras, Praha 2014, s. 55.

¹¹¹ Celou problematiku manželské svátosti, pravidla, zákony a povinnosti, platící na konci 14. století, sjednotil čtvrtý lateránský koncil v roce 1215. Martin NODL, *In facie ecclesiae*, in: *Manželství v pozdním středověku: rituály a obyčeje*, edd. Martin Nodl – Paweł Kras, Praha 2014, s. 56.

¹¹² L. E. MITCHELL, *Family Life in The Middle Ages*, London 2007, s. 126.

¹¹³ Srov. například *Cesta císaře Karla IV. do Francie*, ed. Jakub Pavel, Praha 1937, s. 82.

¹¹⁴ Martin NODL, *Středověk v nás*, Praha 2015, s. 95.

¹¹⁵ Tomáš ŠTÍTNÝ ze ŠTÍTNÉHO, *Šestery knížky o obecných věcech křesťanských*, ed. Karel Jaromír Erben, Praha 1852, s. 93; srov. L. E. MITCHELL, *Family Life in the Middle Ages*, London 2007, s. 129.

dnes už nedozvíme. Je velmi pravděpodobné, že se k tomuto zvyku stavěli stejně jako k cizoložství.

Podoba samotného manželství pak už byla různorodá. Mohlo být spokojené, ba i šťastné a ideálně se z něj měla zrodit láska. Někteří se v manželství jen tolerovali a jiní se až nenáviděli. Těchto příběhů je historie plná a opět nemusíme pro příklady chodit daleko; například první manželství Kateřiny Lucemburské, starší nevlastní sestry Anny, bylo spokojenější než druhé, kdy nejspíše svého chotě pouze akceptovala.¹¹⁶ Mezi vzácné výjimky patřilo i Annin sňatek.

6.2 Manželství lucemburské princezny a anglického krále

Manželství Anny a Richarda patřilo nejspíš k těm šťastnějším. Princezna Anna o svém osudu samozřejmě nerozhodovala. Jako její starší sestry byla provdána za muže, který jí byl vybrán – otcem, Karlem IV., který ale zemřel roku 1378, a později starším nevlastním bratrem Václavem IV., jenž byl po smrti císaře odpovědným za osudy žen lucemburského rodu jako nová hlava rodiny.

Proces výběru jejího ženicha byl ale několikaletý. Jak bylo již řečeno, častou volbou pro dcery Karla IV. byli synové říšských panovnických rodin, ovšem i synové dalších významných evropských rodů.¹¹⁷ Například prvním potenciálním manželem princezny Anny měl být Karel z Durazza (*1348), který byl později korunován neapolským a sicilským králem. Blízké vztahy s Itálií byly, vzhledem k minulosti císaře Karla IV., na místě. Jak již bylo zmíněno výše, Karel jako mladý markrabě prožil několik let po boku svého otce Jana Lucemburského při jeho tažení do Itálie. O zasnoubení Anny s Karlem z Durazza hovoří prameny datovány rokem 1368, tedy když Anně byly pouhé dva roky.¹¹⁸ Jejímu možnému budoucímu chotě tehdy bylo již dvacet let. Zasnoubení ale bylo zrušeno a v roce 1371, když princezně bylo pět let, byla zaslíbena Albrechtovi II. z rodu

---

¹¹⁶ T. MAZANCOVÁ, *České princezny z lucemburského rodu...*, s. 52.

¹¹⁷ Detailně se svatebními smlouvami a sňatkovou politikou Karla IV. zabývá Dieter VELDTRUP, *Zwischen Egerecht und Familienpolitik. Studien zu den dynastischen Heiratsprojekten Karls IV.*, Warendorf 1988, s. 391.

¹¹⁸ *tamtéž*, s. 476.

Wittelsbachů (později hrabě holandský, seelandský, henegavský), jemuž byly tehdy roky dva, a zároveň bylo požádáno o papežskou dispenz z důvodu jejich příbuzenské blízkosti.¹¹⁹ Zásnubní smlouvy ale byly většinou psány velmi chytře pro případ nutnosti změny snoubenců – podle potřeby byly tyto smlouvy upravovány nebo rovnou rušeny. Takový moment nastal i v případě druhého Annina zasnoubení. Papež odmítl vydat dispenz pro tento sňatek v roce 1373,¹²⁰ a tak byl pravděpodobně nalezen vhodnější kandidát pro královskou princeznu v osobě Fridricha I. ze saského rodu Wettinů. Zasnoubení s ani ne třiletým Fridrichem proběhlo ještě v témže roce a jeho velkou devízou bylo potenciální zdědění kurfiřtského hlasu po jeho otci, Fridrichu III., markraběti míšeňském a lantkraběti durynském. Pro Karla IV., jehož syn Václav měl mít v budoucnu právě kurfiřty zajištěnou podporu (a byl jimi již zvolen římským králem), byla tato volba jasným politicky výhodným krokem. My dnes ale víme, že i z tohoto záměru nakonec sešlo. V roce 1380, již po smrti Karla IV., probíhala ještě jednání o možném sňatku Anny a francouzského dauphina, Karla, a to mezi jejím bratrem, králem Václavem IV. a francouzským králem Karlem V.¹²¹

Proces výběru posledního možného snoubence princezny Anny, anglického krále Richarda II., byl samozřejmě dosti komplikovaný kvůli složitému politickému pozadí.

Abychom ale detailně nerozebírali politiku, jež není cílem této práce, velmi stručně se podíváme na tzv. Velké papežské schizma. Jaké byly jeho přesné příčiny, průběh a následky vynecháme a zaměříme se na důležité informace, které vedly k sňatku Anny s Richardem. Na přelomu 14. a 15. století došla středověká společnost do krize, která měla fatální následky v celé Evropě. Jen v českém prostředí vyústila například v husitskou revoluci.¹²² Křesťanská Evropa se ocitla rozpolcena v dvoj-papežství, které vedlo mj. ke sňatkové diplomacii mezi Anglií a Svatou říší římskou – výrazným prostředníkem byl Řím a konkrétně papež

---

¹¹⁹ Albrechtova sestra, Johana Bavorská, byla provdána za Václava IV. Srov. Jaroslav ČECHURA – Milan MIKULEC, *Děti a levobočci českých králů*, Praha 1995, s. 56; D. VELDTRUP, *Zwischen Egerecht und Familienpolitik. Studien zu den dynastischen Heiratsprojekten Karls IV.*, Warendorf 1988, s. 476.

¹²⁰ MV IV, č. 6245, s. 353; D. VELDTRUP, *Zwischen Egerecht und Familienpolitik. Studien zu den dynastischen Heiratsprojekten Karls IV.*, Warendorf 1988, s. 476.

¹²¹ Jörg K. HOENSCH, *Lucemburkové: pozdně středověká dynastie celoevropského významu*, Praha 2003, s. 202-203.

¹²² Např. František ŠMAHEL, *Husitská revoluce 1-4*, Praha 1995.

Urban VI.¹²³ První zmíněná země této „koalice“, Anglie, stála proti Francii již od roku 1328 ve stoleté válce, a její králové se stále označovali za právoplatné vládce francouzské koruny. Dalším důležitým Urbanovým spojencem byla právě Svatá říše římská. Jenže pokud si vzpomeneme, jaké vztahy panovaly mezi Lucemburky, kteří Říši tehdy vládli, a francouzským královským rodem Valois, měli bychom uznat, že osmnáctiletý Václav IV., římský král, neměl snadnou pozici a rozhodování, ke které straně se přikloní.

Z Říma byl tedy vyslán do Prahy papežský nuncius, Pileus di Prata, který měl přesvědčit Václava o výhodách spojenectví mezi Římskou říší a Anglií, nikoliv Francií. Pro Řím bylo navíc příznivé, že ruku Anny nabídl Richardovi již Karel IV. před svou smrtí (ovšem tehdy bez výsledku) a také rozšířená zpráva, že Richard „hledá“ budoucí manželku a královnu Anglie.¹²⁴ V této nově vzniklé politické situaci tedy římský vyslanec slavil úspěch a Václav nabídl ruku své sestry Anny Richardovi podruhé.¹²⁵ V roce 1381 byla ujednání stvrzena smlouvou,¹²⁶ ve které byla Anna přislíbena anglickému králi a Václav IV. získal na oplátku „půjčku“ značného obnosu.¹²⁷ V anglických kronikách se někteří dokonce podívovali, jak mohl král Richard svolit se sňatkem s nevěstou, za kterou ještě musel platit, jelikož samozřejmostí by mělo být spíše naopak věno, které s sebou měla nevěsta přinést do manželovy „pokladnice.“ Například Thomas Walsingham se vyjádřil takto: „*Král si za manželku zvolil tuto ženu po dlouhém vyjednávání a za vysokou cenu.*“¹²⁸

Anně dali v Anglii přednost i před bohatou nevěstou, kterou byla Kateřina, dcera milánského vévody Viscontiho „*s obrovským množstvím zlata.*“¹²⁹ Anglická jednání s Milánem byla v předcházejících letech velmi srdečná, ale v určitý

---

¹²³ Jaroslav KADLEC, *Dějiny katolické církve. Svazek II.*, Olomouc, 1993, s. 241.

¹²⁴ Marek SUCHÝ, *Dobrá královna Anna Česká*, Dějiny a současnost 21, 1999, s. 8; N. SAUL, *Richard II.*, London 1997, 83-87; J. ČECHURA – M. MIKULEC, *Děti a levobočci českých králů*, Praha 1995, s. 56.

¹²⁵ Prameny neuvádí, že přímo nabídl Anninu ruku, v prvé řadě se jednalo o domluvu spojenectví v zájmech Urbana VI., jejímž průvodním jevem byl i sňatek Lucemburkovny s anglickým králem.

¹²⁶ AKČ V, č. 16, s. 12.

¹²⁷ English Chronicle uvádí 10 tis. marek, *An English Chronicle of the Reigns of Richard II., Henry IV., Henry V., and Henry VI.*, ed. Rev. John Silvester Davies, New York 1968, s. 121.

¹²⁸ „*The king has chosen this woman to be his wife and had bought her at great expense and after much negotiation*“, Thomas WALSINGHAM, *The Chronica Maiora of Thomas Walsingham, 1376-1422*, edd. David Preest – J. G. Clark, London 2005, s. 170.

¹²⁹ *tamtéž*, s. 170.

moment byla zastavena a Kateřina byla provdána za svého bratrance.¹³⁰ Richard tedy musel vybírat jinde a zvolil si právě Annu.

Zmíněná situace, kdy Anna skutečně neobdržela věno od své rodiny, byla krajně nezvyklá. Pro srovnání uvedme sňatky jejích sester, kdy obě dvě její starší nevlastní sestry – Kateřina a Markéta – obdržely věnem 10 000 kop grošů¹³¹ od svého otce Karla IV. a k tomu navíc částky, které jim věnovali jejich budoucí tchánové. K tomu všemu je pak nutné přičíst i statky a pozemky se všemi právy na příjmy z měst, mýt a cel. Celé věno pak tvořilo de facto hmotné zabezpečení novomanželky a jejích dětí.¹³²

Anna naproti tomu sice obdržela díky sňatku statky, které jí jako anglické královně náležely a měly jí zajistit živobytí na úrovni (i pro její případné potomky) v případě ovdovění, ale věno za ní tehdy její bratr Václav IV. nezaplátil.

Je pravděpodobné, že se tak stalo z důvodu zadluženosti českého krále.¹³³ Ani tento fakt ale anglickou stranu od sňatku neodradil. Je možné, že prestiž manželství s dcerou a sestrou římských císařů (Karel IV. a Zikmund Lucemburský byli korunováni papežem, Václav IV. titul jen užíval, aniž byl korunován) byla skutečně velká a politická situace stále probíhající stoleté války tíživá.

Dle jedné teorie stála za volbou Anny jako budoucí královně také Richardova snaha vytvořit z londýnského královského dvora centrum kultury podobné tomu pražskému. Anna jako dcera vzdělaného a významného císaře, jenž se obklopoval uměním ve všech jeho podobách, skýtala možnost „přivést“ sebou do Anglie určitou úroveň a prestiž.¹³⁴

Nutno podotknout, že všem jednáním o sňatku s lucemburskou princeznou byla přítomna Richardova matka, která zřejmě chtěla mít o budoucím osudu svého syna přehled a pokud možno se k volbě vyjádřit.¹³⁵ Byla také vlastně jedinou členkou jeho rodiny – děd, otec i bratr již nežili. Ostatní muži v jeho okolí pak byli z širších rodinných kruhů. Kromě již zmíněného vyslance Pilea di Prata s římskými zájmy se na ujednání podílel také Richardův vychovatel, nám známý

---

¹³⁰ N. SAUL, *Richard II.*, London 1997, s. 84.

¹³¹ RBM VI/1, s. 622, 629.

¹³² T. MAZANCOVÁ, *České princezny z lucemburského rodu...*, s. 12, 33.

¹³³ Jiří SPĚVÁČEK, *Václav IV. 1361-1419. K předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986.

¹³⁴ více k této teorii Gervase MATHEW, *The Court of Richard II.*, London 1968, s. 17; Václav ŽŮREK, *Korunovační řád Karla IV. jako ritualizovaný panovnický program*, in: *Časopis Národního muzea v Praze. Řada historická*, roč. 176, č. 3-4, Praha 2007, s. 105-147.

¹³⁵ T. MAZANCOVÁ, *České princezny z lucemburského rodu...*, s. 51.

sir Simon Burley (jenž byl dle kronikáře Froissarta „*moudrý a znamenitý rytíř*“)¹³⁶ a osobně se setkal s mladým Václavem v Praze, kde byl sňatek smluven.¹³⁷ Budoucí spojení Anglie a Říše nejspíš bylo pro Francii skutečnou pohromou, jelikož se jej snažil zvrátit již zmiňovaný francouzský král Karel V. Tento panovník nejprve nabídl Richardovi ruku své mladší dcery, která měla věnem dostat panství Angoulême, což musela být velmi lákavá nabídka v porovnání s Anniným neobvňením. Poté, co anglická strana nabídku odmítla, snažil se získat naopak Annu pro svého syna, budoucího francouzského krále Karla VI., jak bylo již zmíněno výše. Ani s tímto návrhem však neuspěl.¹³⁸

Všechna anglo-říšská ujednání došla vrcholu ke konci roku 1381 (nejspíše v říjnu), kdy se Anna konečně vydala do své nové vlasti. Doprovod jí dělal saský vévoda, velký počet rytířů a také dvorních dam.¹³⁹ Než ale celá tato společnost přeplula kanál La Manche, zastavila se v Bruselu, kde princezna strávila s doprovodem měsíc jako host svého strýce Václava Lucemburského, brabantského vévody.¹⁴⁰ Proslýchalo se totiž, že vody mezi Anglií a Francií křižují francouzské lodě, připravené zmařit Anninu cestu. Musel tedy být Francií vydán záruční list, který umožnil celému průvodu v čele se vznešenou nevěstou bezpečnou cestu.¹⁴¹ Poté, co bylo opět možné pokračovat v pouti, již mladá princezna musela část svého českého doprovodu opustit a vydat se na cestu přes kanál.¹⁴²

Pro Annu to mohl být zlomový životní moment, když opouštěla svou vlast, rodinu, kterou už nikdy nespatriila a vyšla vstříc manželovi, kterého zatím neznala a zemi, jejíž jazyk tehdy vůbec neovládala. V prosinci roku 1381 doplula se svým doprovodem do Doveru na anglickém břehu kanálu La Manche. Tato cesta jí zabrala jen jeden den, ovšem na jejím konci čekala prudká bouře, ve které kronikář Thomas Walsingham spatřoval zlé znamení, což jen koresponduje s jeho

---

¹³⁶ J. FROISSART, *Kronika stoleté...*, s. 160.

¹³⁷ *tamtéž*, s. 160.

¹³⁸ Anthony GOODMAN, *Richard II. and The House of Luxemburg*, in: *Richard II: The Art of Kingship*, edd. Anthony Goodman – J. L. Gillespie, Oxford 1999, s. 218.

¹³⁹ *An English Chronicle of the Reigns of Richard II., Henry IV., Henry V., and Henry VI.*, edd. Rev. J. S. Davies, New York 1968, s. 121; Jean FROISSART, *Chronicles of England, France, Spain, and the adjoining countries, from the latter part of the reign of Edward II. to the coronation of Henry IV.*, ed. T. Johnes, London 1806, s. 30; J. FROISSART, *Kronika...*, s. 218.

¹⁴⁰ J. FROISSART, *Kronika...*, s. 218.

¹⁴¹ J. FROISSART, *Chronicles*, s. 31.

¹⁴² *tamtéž*, s. 32.

téměř nelichotivým popisem jak si Richard Annu za ženu „koupil“.¹⁴³ Její cesta dále pokračovala přes Canterbury až do Londýna.¹⁴⁴

V lednu roku 1381, dne dvacátého, byli Richard a Anna sezdáni ve Westminsterském opatství, kde byla Anna o dva dny později také korunována anglickou královnou.¹⁴⁵ Podrobnější zprávy o průběhu svatby nebo korunovace bohužel nemáme, kronikáři tyto výjimečné události nepopsali a nezanechali nám tak žádné přesnější informace nebo detaily z průběhu slavností. Víme jen, že svatební obřad odsloužil Robert Braybrooke, londýnský biskup a korunovaci William Courtnay, arcibiskup z Canterbury.¹⁴⁶

Je ale možné, že byl při příležitosti Anniny korunovace sepsán nový korunovační řád, zvaný *Liber Regalis*.¹⁴⁷ Jeho bohaté ilustrace nám ukazují korunovaci Richarda II. i Anny na společném dvojportrétu. Na počest nové královny pak byly pořádány turnaje trvající několik dní.¹⁴⁸ Jako veselou událost nám ceremonii korunovace popisuje Froissart, který byl zjevně velmi pozitivně naladěn vůči Richardově i Annině rodině. Vždyť zmíněný strýc Anny, Václav Brabantský, byl Froissartův mecenáš.¹⁴⁹ Naproti tomu kromě Walsinghama byl i kronikář Westminsterského opatství trochu zdrženlivější v projevech radosti z manželství krále Richarda. Annu označil jako „*příliš malý kus člověčiny na to, jaká suma za ni byla vydána*“.¹⁵⁰

Následující roky společného života novomanželů ale shodně kronikáři popisují jako šťastné, či alespoň harmonické nebo spokojené navzdory odlišným osobním názorům na Anninu osobu.¹⁵¹ Jak bylo zmíněno již výše, napomohl tomu nejspíš společný jazyk i Richardovy rodinné příklady. Neméně i to, že Anně bylo patnáct a Richardovi čtrnáct let, byli tedy vrstevníky a nikoli manželé, kteří mezi

---

¹⁴³ T. WALSINGHAM, *The Chronica Maiora of Thomas Walsingham, 1376-1422*, edd. David. Preest – James G. Clark, London 2005, s. 170.

¹⁴⁴ Princezniny kroky vedly do Leedsu, kde strávila Vánoce dle *The Westminster Chronicle 1381-1394*, edd. Leonard C. Hector – Barbara F. Harvey, Oxford 1982, s. 22.

¹⁴⁵ T. WALSINGHAM, *The Chronica Maiora of Thomas Walsingham, 1376-1422...*, s. 171.

¹⁴⁶ *The Westminster Chronicle 1381-1394*, edd. Leonard C. Hector – Barbara F. Harvey, Oxford 1982, s. 22-24.

¹⁴⁷ *Liber Regalis, seu, Ordo consecrandi regem solum. Ordo consecrandi reginam cum rege. Ordo consecrandi reginam solam. Rubrica de regis exequiis. E codice Westmonasteriensi editus*, ed. W. H. Bliss, London 1870.

¹⁴⁸ T. WALSINGHAM, *The Chronica Maiora of Thomas Walsingham...*, 172.

¹⁴⁹ J. ČECHURA – M. MIKULEC, *Děti a levobočci českých králů...*, s. 52.

¹⁵⁰ *The Westminster Chronicle 1381-1394*, edd. L. C. Hector – B. F. Harvey, Oxford 1982, s. 24.

¹⁵¹ J. FROISSART, *Kronika...*, s. 218; srov. T. WALSINGHAM, *The Chronica Maiora of Thomas Walsingham...*, s. 220.

sebou měli rozdíl třeba třiceti let. Dle pramenů také víme, že kromě jediného případu Richard s Annou trávil všechny Vánoce od roku 1384 až do její smrti v roce 1394. Tou jedinou výjimkou bylo, když v roce 1388 Richard trávil z bezpečnostních důvodů vánoční svátky v Toweru. Vánoce ale nebyly jediným časem v roce, který spolu manželé trávili. Dle Walsinghama „[...] *strávil král Richard Vánoce s královnou Annou, kterou jen výjimečně, jestli vůbec, opouštěl.*“¹⁵²

Pro pohodlný život mladí manželé neměli k dispozici jen jedno rezidenční místo. Hlavním sídlem byl ale Westminsterský palác, který byl ve 14. století vzdálen od Londýna asi tři kilometry – nebyl tedy součástí města, jako tomu bylo v Praze. Tento rozdíl mohla Anna pociťovat. Praha celkově byla tou dobou považována za město v rozkvětu, plné krásné gotické architektury a kultury.¹⁵³ To vše díky dvoru Karla IV., který se rád obklopoval předními umělci své doby.¹⁵⁴ Navíc vděčil bohatému kulturnímu a estetickému základu i svému pobytu na pařížském královském dvoře. Po návratu do vlasti s sebou kromě novomanželky Blanky přivezl i vliv francouzského stylu, který se v Čechách uchýlil.¹⁵⁵ Anna tedy vyrůstala v prostředí dvora římského císaře, který se považoval ve světském okruhu na stejné pozici jako papež v tom církevním. Vyrůstala v přepychovém prostředí. Anglie byla v tomto směru lehce pozadu.¹⁵⁶ Rozdílem bylo i časté cestování královského dvoru – v Praze měl císař k dispozici stálý dvůr a konkrétně Karel IV. i Václav IV. cestovali s menším počtem dvořanů; v Anglii ale král neustále cestoval a měnil místo pobytu svého dvora, a to s celým jeho osazenstvem, čímž byl jistě značně narušen životní komfort každodenního života.

Kromě zmíněného Westminsterského paláce trávil král čas v doprovodu své ženy v oblíbených rezidencích v Sheenu, Elthamu nebo na Windsorském

---

¹⁵² „...with queen Anna whom he rarely, if ever, allowed to be away from his side.“ T. WALSINGHAM, *The Chronica Maiora of Thomas Walsingham...*, s. 220.

¹⁵³ Olga HILLEBRANDOVÁ, *Každodenní život na panovnických dvorech v Praze a Londýně na sklonku 14. století*, nepublikovaná bakalářská práce, Praha: Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova, 2010, s. 16.

¹⁵⁴ Např. F. Petrarca, P. Parléř, Matyáš z Arrasu, Mikuláš Wurmser; srov. František KAVKA, *Život na dvoře Karla IV.*, Praha 1993.

¹⁵⁵ Čeněk ZÍBRT, *Dějiny kroje v zemích českých až po války husitské*, Praha 1892, s. 282, 338-360.

¹⁵⁶ O. HILLEBRANDOVÁ, *Každodenní život na panovnických dvorech v Praze a Londýně na sklonku 14. století*, nepublikovaná bakalářská práce, Praha: Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova, 2010, s. 18.

hradě.¹⁵⁷ Anna jako královna měla k dispozici svůj vlastní dvůr a hospodařila s vlastními finančními prostředky. „*V Anglii není královna závislá na koruně, nýbrž má vlastní rozsáhlé statky, které jsou určeny výhradně k jejímu užívání. Tyto statky vynášejí pětadvacet tisíc nóbľů ročně.*“¹⁵⁸ K tomuto majetku se vázala práva trhu, rybolovu nebo odúmrtí.¹⁵⁹ Přesto ale trávila mnoho času na dvoře králově, tedy Richardově, a ten pak de facto živil ji i její dvůr.¹⁶⁰ Částky se tak dostávaly do závratných výšin, což byl mimochodem jeden z důvodů, proč klesala obliba Richarda a jeho vlády.¹⁶¹ Královský průvod také často využíval pohostinnosti biskupských dvorů a jiných šlechtických sídel při svých častých cestách (viz příloha Richardův itinerář). Odmítnout královu osobu a celý jeho dvůr bylo nemožné a neslýchané.¹⁶² Naopak hostit krále byla pro jeho hostitele čest. Pro představu, celý Richardův dvůr čítal v roce 1323 kolem 430 sloužících a jeho osobní stráž tvořilo dalších 300 lučištníků. Tyto počty ovšem nezahrnují královnin dvůr.¹⁶³

Že se na královském dvoře nežílo špatně, dokládají seznamy potravin, které se konzumovaly, a především jejich množství. Například při 14denní královské návštěvě biskupského paláce ve Worcesteru se každý den snědlo 26 volů a 300 ovcí. Jiný pobyt, tentokrát 10denní na anglických opatstvích pak královskou pokladnu přišel na 800 marek.¹⁶⁴

Královnin dvůr sestával z počátku jejího pobytu v Anglii především z českých dvořanů a dvorních dam, kteří ji doprovázeli na cestě do nové domoviny. Ovšem časem začali tito obyvatelé paláce domorodým Angličanům nejspíše vadit, jelikož byla později Anna nucena část z nich poslat zpět do Čech. Záznamy v kronikách se opět o královně i jejích dvorních dámách vyjadřují

---

¹⁵⁷ Srov. T. WALSINGHAM, *The Chronica Maiora of Thomas Walsingham...*, s. 223.

¹⁵⁸ J. FROISSART, *Kronika...*, s. 179. Nóbľ byla mince, užívána v Anglii ve 14. století, předcházela jí florin a zlaté pence. Hodnota 1 nóbľ odpovídala třetině tehdejší libry, jednalo se tedy asi o 8 200 liber. Pro srovnání 1 libra byl roční plat královského sluhy na Richardově dvoře, srov. *On an examination of the tombs of Richard II and Henry III*, A. P. STANLEY, in: *Archaeologia XLV*, 1879; *Standards of Living in the Later Middle Ages: Social Change in England C. 1200-1520*, ed. Christopher Dyer, s. 27-49.

¹⁵⁹ Marek SUCHÝ, *Dobrá královna Anna Česká*, *Dějiny a současnost* 21, 1999, s. 10.

¹⁶⁰ T. WALSINGHAM, *The Chronica Maiora of Thomas Walsingham...*, s. 213, 220, 237.

¹⁶¹ K této problematice více Nigel SAUL, *Richard II.*, New Haven 1997.

¹⁶² O. HILLEBRANDOVÁ, *Každodenní život na panovnických dvorech v Praze a Londýně na sklonku 14. století*, nepublikovaná bakalářská práce, Praha: Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova, 2010, s. 34.

¹⁶³ *tamtéž*, s. 34.

¹⁶⁴ *tamtéž*, s. 34. Zde je vhodné srovnání s částkou 10 000 marek, které Václav IV. obdržel „půjčkou“ za sňatek Anny s Richardem.

negativně a tvrdí, že „Češi zneužívají anglickou pohostinnost.“¹⁶⁵ Své stálé místo v královnině kruhu ale měli Češi Mikuláš Horník (Nicolaus Hornyg), jenž byl Anniným zpovědníkem, a Jindřich (Henry) de Reybnitz, který zastával funkci kaplana.¹⁶⁶ Kromě těchto dvou pánů měla velmi blízko i k siru Burleymu, stejně jako Richard, což dokazoval její projev, když měl být tento muž popraven na příkaz vlády (nikoli Richardův) a královna údajně prosila na kolenou o jeho život.¹⁶⁷ Bohužel její prosby nebyly vyslyšeny, a Burley byl v roce 1388 popraven stětím hlavy.¹⁶⁸ Z dvorního fraucimoru jí dělaly společnost především Richardova matka Jana z Kentu (zemřela 1385) a Marie, vévodkyně bretaňská, králova teta z otcovy strany.¹⁶⁹

Čas si dámy na královnině dvoře krátily především ručními pracemi, čtením a jinými šlechtnými činnostmi, kdy třeba obdarovávaly sirotčince nebo jinak přispívaly na potřebné.¹⁷⁰ Tato charita souvisela také s náboženským vnímáním, kdy se lidé obecně snažili konat bohubilé činnosti a zkrátit si tak dobu strávenou v očistci.¹⁷¹ K tomu Annu vybízeli již zmíněný zpovědník a kaplan. Kromě nich pak královnin dvůr tvořil hofmistr (hofmistryně), který spravoval její dvůr a společně se správcem komory se staral o hospodaření dvora a dohlížel na dodržování řádu. Dále měla královna k dispozici svého lékaře, mistra kuchyně, komorníka a samozřejmě služebný personál – kočí, krejčí, portýry apod.¹⁷² Z literatury, kterou měla Anna k dispozici, jsou pravděpodobné především legendy o svatých patronách, které byly dostupné i na dvoře Karla IV.¹⁷³ Dále náboženské texty – již zmíněné evangelické texty.

Přesto, že prameny i literatura hovoří o spokojeném soužití mladého páru, manželství Anny a Richarda zůstalo bezdětné.¹⁷⁴ Pokud existovala možnost, že

---

¹⁶⁵ Především T. WALSHINGHAM, *The Chronica Maiora of Thomas Walsingham...*, s. 220.

¹⁶⁶ *Diplomatic Correspondence of Richard II.*, ed. E. Perroy, London 1933, č. 33, s. 20; MVB V., č. 90, s. 68.

¹⁶⁷ „For whom the quene knelid befor the v. lordis to haune saued his lif, but she myght not be herd.“ *An English Chronicle of the Reigns of Richard II., Henry IV., Henry V., and Henry VI.*, ed. Rev. J. S. Davies, New York 1968, s. 5.

¹⁶⁸ *tamtéž*, s. 5.

¹⁶⁹ J. FROISSART, *Chronicles*, s. 33.

¹⁷⁰ Božena KOPIČKOVÁ, *Urozená paní*, in: *Člověk českého středověku*, edd. Martin Nodl – František Šmahel, Praha 2002, s. 62.

¹⁷¹ *tamtéž*, s. 80.

¹⁷² Chris GIVEN-WILSON, *The Royal Household and the King's Affinity: Service, Politics and Finance*, Yale 1986, s. 12-19.

¹⁷³ Např. *Život sv. Kateřiny*.

¹⁷⁴ J. FROISSART, *Chronicles...*, s. 121.

jeden z manželů nemohl mít děti, záznamy ani důkazy v pramenech o tom nehovoří. Případná plodnost či neplodnost se ani nepotvrdila dalšími manželstvími, jak tomu někdy bývalo. Anna zemřela ve 28 letech a Richard, ačkoli se po její smrti podruhé oženil, se svou novou manželkou děti neměl (bylo jí v době sňatku pouhých šest let).¹⁷⁵ Je také možné, že bezdětnost královského páru zapříčinilo Richardovo uctívání sv. Eduarda Vyznavače, jak naznačuje např. Nigel Saul.¹⁷⁶ V tomto smyslu měl totiž král dodržovat „čistotu“, tedy celibát. Napovídala by tomu i neexistence pramenů, které by hovořily o případných mimomanželských aférách či potomcích, a to jak z Richardovy, tak Anniny strany.¹⁷⁷ Tyto choulostivé informace jsou ale jen domněnkami.

Co ale je prokazatelné, je kladný vztah, který Richard choval k Anně a její rodině, a to díky dopisům, které psal jak jejímu bratrovi Václavovi, tak její matce, Alžbětě Pomořanské.¹⁷⁸ Oba členy manželčiny rodiny nazýval „nejdražší, vznešený, milovaný/á“ a také je oslovuje jako svého bratra a svou matku.¹⁷⁹ Alžbětě Pomořanské také napsal velmi osobní dopis, když zemřela jeho vlastní matka, Jana z Kentu v roce 1385.¹⁸⁰ O Anně samotné se vždy vyjadřoval jako o drahé a milované královně (*consort*).¹⁸¹ Zmiňoval i to, jakému se královna těší fyzickému zdraví v dopisech adresovaných elitám z celé Evropy – Pedrovi IV, aragonskému králi, kardinálovi z Alençonu nebo samotnému papeži Urbanovi VI., což mohlo být způsobeno i zvýšeným zájmem o její osobu vzhledem k tomu, že manželský pár stále neměl žádné potomky. O kladných rodinných vztazích vypovídá i Richardovo nařízení sloužit zádušní mši za zemřelou Alžbětu Pomořanskou,¹⁸² a také jeho gratulační dopis Zikmundovi Lucemburskému, jenž v roce 1387 nastoupil na římský trůn.¹⁸³ Je ale důležité si uvědomit, že v diplomatických kruzích nic nebylo konáno „jen tak“, a i tyto projevy mohly být taktické. O citovém poutu ke své manželce svědčí i list, který Richard psal

---

¹⁷⁵ Isabela z Valois (1389-1409) byla dcerou francouzského krále Karla VI. FROISSART, *Chronicles...*, s. 642.

¹⁷⁶ N. SAUL, *Richard II...*, s. 293-326.

¹⁷⁷ *tamtéž*, s. 94.

¹⁷⁸ *Diplomatic Correspondence of Richard II.*, ed. E. Perroy, London 1933, č. 36-39, s. 22-24.

¹⁷⁹ *tamtéž*, č. 35, s. 21.

¹⁸⁰ *tamtéž*, č. 57, s. 35.

¹⁸¹ *tamtéž*, č. 57, s. 35.

¹⁸² *The Westminster Chronicle 1381-1394*, edd. Leonard C. Hector – Barbara F. Harvey, Oxford 1982, s. 516.

¹⁸³ *Diplomatic Correspondence of Richard II.*, ed. E. Perroy, London 1933, č. 71, s. 46.

vévodovi z Guelders po smrti Anny, kde navrhuje odložení jejich setkání z důvodu největšího smutku (*gravissimo merore*) a hořkosti v srdci.¹⁸⁴

Manželství, které trvalo dvanáct let, ale z něhož nevzešel následník trůnu, bylo dáváno veřejností za vinu především Anně. Byla to podle nich právě královna, která byla ta bezdětná, a která s sebou mj. přivezla do Anglie skandální český dvůr.¹⁸⁵ Na druhé straně král ke své ženě choval hluboký cit, jenž byl asi nejvíce demonstrován, když Anna vážně onemocněla. Jean Froissart hovoří o královnině nemoci, kterou ale blíže nespecifikuje, a o velké úzkosti, kterou prožíval Richard i celý její dvůr.¹⁸⁶

Anna zemřela 7. června roku 1394 a pochována byla ve Westminsterském opatství. Richardův očividný smutek naplno propukl v den pohřbu, který se konal dva měsíce po její smrti. Na ceremonii se hrabě Arundel¹⁸⁷ dostavil se zpožděním a chvíli na to žádal o možnost se vzdálit. Richard jej nejspíš udeřil tyčí do obličeje – Arundelovi začala téci krev a „*znečistil tak posvátné Westminsterské opatství*“.¹⁸⁸ Jako absolutní vrchol svého žalu nechal srovnat se zemí zámek Sheen, kde královna zemřela, a kde společně s Richardem trávila mnoho času.¹⁸⁹ Dlouho truchlil a o dalším sňatku nechtěl slyšet: „*Byl neutěšitelný a zlomený její ztrátou, jelikož se navzájem milovali*.“¹⁹⁰

Přesto se ale musel po smrti Anny oženit znovu, a to s infantkou, francouzskou princeznou Isabelou z Valois, které v době jejich sňatku bylo šest let. Šlo především o snahu přivést na svět dědice trůnu. O setkání Richarda a otce Isabely, krále Karla VI. nám kronikář Walsingham zanechal zajímavé svědectví. Při jejich setkání měl Richard na sobě červenou róbu se svým vyšitým osobním znakem ve formě bílého jelena; naproti tomu Karel měl na sobě róbu s vyšitým znakem královny Anny (jak tento znak vypadal, se ale kronikář nezmiňuje).¹⁹¹ I manželství s Isabelou zůstalo bezdětné (i vzhledem k jejímu nízkému věku) a trvalo do královy smrti v roce 1400.

---

¹⁸⁴ *tamtéž*, č. 204, s. 148.

¹⁸⁵ *Historia Vitae et Regni Ricardi Secundi*, ed. G. B. Stow. Philadelphia 1977., s. 136; srov. T. WALSINGHAM, *The Chronica...*, s. 170.

¹⁸⁶ J. FROISSART, *Chronicles...*, s. 121.

¹⁸⁷ Richard FitzAlan, XI. hrabě z Arundelu, v roce 1386 Richardem II. jmenován admirálem a rytířem Podvazkového řádu; byl také členem královské rady, ale v roce 1387 byl odvolán. *Dictionary of National Biography, Volume 02*, ed. Leslie Stephen, London 1885, s. 137-141.

¹⁸⁸ T. WALSINGHAM, *The Chronica...*, s. 292.

¹⁸⁹ *tamtéž*, s. 213.

¹⁹⁰ J. FROISSART, *Chronicles...*, s. 122.

¹⁹¹ *tamtéž*, s. 296.

V monografiích, které se zabývají životem a vládou Richarda II. se pak můžeme dočíst, jak skončil jeho život. Posledních pár let jeho vlády bylo nazýváno tyraníí. Možná, že v tom sehrála roli jeho nevyrovnaná povaha, která se projevila právě po smrti Anny. V roce 1399 byl sesazen z trůnu a uvězněn v Toweru, kde v únoru následujícího roku zemřel, nejspíše následkem deprese a hladovění.¹⁹²

V osobě Richarda II. vymřel rod Plantagenetů „po meči“. Jeho tělo bylo pohřbeno v Langley, ale v roce 1413 přemístěno do Londýna na příkaz nového krále Jindřicha IV. z rodu Lancasterů. Konkrétně do kaple sv. Eduarda Vyznavače ve Westminsterském opatství, kterou Richard nechal postavit a zasvětit právě tomuto světcovi, a v níž již spočívalo tělo Anny, jak si to Richard přál ve své poslední vůli: „*Zvolili jsme královský pohřeb v kostele sv. Petra ve Westminsteru mezi mými předky, králi Anglie blahé paměti; a v památníku, který jsme nechali postavit jako vzpomínku na nás a Annu, kdysi královnu Anglie, naši ženu.*“¹⁹³ Když Anna zemřela, nechal pro ni (i pro sebe) v roce 1396 zhotovit dvojistou hrobku s jejich bronzovými podobiznami. Celá tato práce jej stála přes 900 liber. Na Richardovo přání se jejich podobizny držely za ruce, ovšem zub času učinil své, a dnes je tento láskyplný detail neznatelný.¹⁹⁴ Celá hrobka je potištěna znaky rodu Plantagenetů – na Richardově straně bílý jelen,¹⁹⁵ květ kručinky¹⁹⁶ a sluneční paprsky; na Annině straně uzlíky, korunovaná písmena A a R a pštrosí pero.¹⁹⁷

Shrňme-li tuto kapitolu, můžeme konstatovat, že manželství lucemburské princezny, později anglické královny Anny České a anglického krále Richarda II. bylo jistě výjimečné. Již fakt, že byli stejně staří, když se vzali, jim umožnil prožít manželství odlišné od těch, kde manžele odděloval vysoký věkový rozdíl. Dále stejné rodinné zázemí, způsob výchovy a příprava pro budoucí život předurčil, že si manželé byli schopni rozumět. Všechny zmíněné informace o náklonnosti, kterou k sobě chovali a nakonec i podaná svědectví o prožívaném smutku krále

---

¹⁹² SAUL, *Richard II...*, s. 424.

¹⁹³ „*We have chosen a royal burial in the Church of Saint Peter in Westminster among my ancestors, Kings of England of famous memory; and in the monument which we have caused to be erected as a memorial for us and for Anne of glorious remembrance once Queen of England, our consort.*“ Lindley, s. 61.

¹⁹⁴ *Richard II and Anne of Bohemia*, Westminster Abbey, dostupné online (<http://westminster-abbey.org/our-history/royals/richard-ii-and-anne-of-bohemia>), [citováno k 15. 4. 2018].

¹⁹⁵ Původně symbol Richardovy matky Jany z Kentu.

¹⁹⁶ Žlutý květ kručinky je symbolem Plantagenetů.

¹⁹⁷ Symbol prince z Walesu, stejně jako zmíněné uzlíky.

Richarda po smrti jeho choti, jsou velmi jasným důkazem o neobvyklém vztahu a manželství.

7. Anna, dobrá královna

Jak Anna vypadala a jaká byla její osobnost? Jistě víme, že z obecného pohledu individualita pro dceru císaře a manželku krále nebyla úplně žádoucí: „*Neb králová má čest od krále svého, ale má se proto pomnieti ženú, žensky chodiec, tiché, ženské majici obyčeje. I šlušiet' králové nejprve Boha hlédati a zachovati křesťanskými obyčeji, a pak také milost krále svého, míle a ochotně s ním bydléc, počestně, múdře s svú šlechetností, v své přípavě vedlé vôle jeho, hledajíc libosti jeho, aby oddechl král s ní v utěšení po těžké práci úradu svého. Viziž králová, by v ničemž neukázala nemilosti aneb hrdosti proti králi. Ty bohobojné a šlechetné králové a milostivé slušie královým i všem paniem velikým následovati v bázni Božie, v modlitbách i v tom, aby nuzným byly milostivy, před králem, před svými pány prosbú i provinilým pomáhajíc.*“¹⁹⁸

Navzdory mnohým negativním postojům vůči její osobě se našli i mnozí královnini obdivovatelé, kteří nám zanechali díla krásné literatury vypovídající o vlivu, který bezpochyby na své okolí měla. Nakonec i po její smrti se například Walsingham o Anně vyjádřil jako o královně, která byla přítelkyní chudých a zastávala se utlačovaných.¹⁹⁹ Na její hrobce je latinským textem vepsáno, že „*chudé obdarovávala... poskytovala útěchu vdovám a léky nemocným.*“²⁰⁰ Zřejmě proto byla později nazývána „dobrá královna“. Právě její posmrtná podobizna nám ukazuje, jak nejspíš Anna vypadala. Vzhledem k tomu, že podobizna Richarda je věrná jeho dalším vyobrazením (např. v *Liber Regalis* nebo na Wiltonském diptychu), je stejně zachovaná věrnost vzhledu pravděpodobná i u Anny. Žádný z pramenů nehovoří přímo o jejím vzezření, jen opět epitaf na její hrobce říká: „*Byla krásná tělem a její obličej byl jemný a hezký.*“²⁰¹

Již zmíněná literatura zahrnuje díla Geoffreyho Chaucera, Richarda Maidstonea a v neposlední řadě Jeana Froissarta, který byl kronikářem své doby. Geoffrey Chaucer, jenž byl Anniným současníkem (1340-1400), věnoval svou

¹⁹⁸ Tomáš ŠTÍTNÝ ze ŠTÍTNÉHO, *Figura Králová*, in: Knížky o hře šachové a jiné, ed. František Šimek, Praha 1956, s. 371-378, 402.

¹⁹⁹ WALSINGHAM, *The Chronica...*, s. 292.

²⁰⁰ *Richard II and Anne of Bohemia*, Westminster Abbey, dostupné online (<http://westminster-abbey.org/our-history/royals/richard-ii-and-anne-of-bohemia>), [citováno k 15. 4. 2018].

²⁰¹ *tamtéž*.

knihu *Legendy o dobrých ženách*²⁰² „své královně“. Jedná se buď právě o Annu, nebo o Janu z Kentu. Kromě této práce je ještě jedna Chaucerova povídka údajně inspirována právě Annou, a to *Ptačí sněm*, jež byla napsána kolem roku 1380. Dle Alfreda Thomase toto dílo naráží na tři z uchazečů o ruku lucemburské princezny – Richarda II., Fridricha I. Míšeňského a francouzského dauphina Karla.²⁰³

I nejrůznější vyjádření Jeana Froissarta byla v této práci již mnohokrát zmíněna, čtenář si tak může sám udělat představu o tom, jak Annu (a celou její rodinu) Froissart vnímal. Ve svých pracích o ní mluví jako o vznešené paní Anně nebo o Richardovi a „jeho královně“, a že spolu žili velmi šťastně a milovali se. Richard jej i osobně přijal u dvora a o této návštěvě se Froissart zmiňuje jako o velmi příjemné, a že byl králem přijat se vši slušností a náležitostmi.²⁰⁴

Posledním a asi nejvíce popisným dílem týkajícím se popisu Anny (ačkoli umělecky nadneseného) je oslavná latinská báseň Richarda Maidstonea, který byl rovněž současníkem královského páru a na dvoře se často pohyboval.²⁰⁵ Báseň hovoří o roku 1382, kdy královský pár cestoval do Londýna. Obyvatelé hlavního města měli vůči králi dluh a královna Anna svou dobrotou Richarda obměkčila, takže byl nakonec Londýňanům dluh odpuštěn. Královské procesí se přemísťuje do Westminsteru a zde Maidstone vypráví: „*Jeho [Richardova] manželka, královna, je s ním a s celou svou družinou: Její jméno je Anna; Žádám, aby vskutku Annou byla. Je krásná s ostatními kráskami kolem... Její šaty jsou pokryté a posypané zářícími drahokamy. Od hlavy až k patě; není vidět nic než drahé kamení.*“ A dále pokračuje: „*Její srdce je miluje [Londýňany], ale smutek jí přemáhá, že tak slavné město vysloužilo si královský hněv, ale řka ‚Naděje zůstává‘ ... Skvělá a zlatá koruna je vznesena nad Anninu hlavu, naši královnu – je jisté, že nebyla laciná! ... Její obličej je půvabný, obepnutý různými náhrdelníky; móda její vlasti ji kráslí ještě více.*“ Poté jeden z protagonistů básně povídá k Anně: „*Královna je schopna zmírnit králův přísný řád... Žena obměkčuje muže svou láskou; Bůh mu ji dal. O, laskavá Anno, nech svou sladkou lásku takto působit.*“ Maidstone pak pěje ódu na Annu: „*Kdo nosí jméno Mariiny matky, Marie, která porodila Krista – jméno Anna znamená to stejné co milosrdenství. Toto jméno nemělo by býti bez významu, jelikož její jest... Královna smí pro svůj*

²⁰² Geoffrey CHAUCER, *The Legend of Good Women*, Londýn 2015.

²⁰³ A. THOMAS, *Čechy královny Anny, 1310-1420*, Brno 2005, s. 187.

²⁰⁴ J. FROISSART, *Chronicles...*, s 126.

²⁰⁵ *tamtéž*, s. 154.

lid vyslovit slova, která těší – nikdo, jen žena, dokáže to, co muž si netroufne. Proto, bez pochyb, všemocný Bůh učinil tě společnicí této vlády...“ A nakonec básníková představa vztahu mezi Annou a Richardem: „Královna vchází, doprovázena svými dámami, a padá v úklonu před krále. Na jeho pokyn vstane. ‚Copak, Anno, hledáš?‘ ptá se, ‚Jen mluv, a tvé touhy budou vyslyšeny.‘ ... ‚Můj králi,‘ řekla ‚můj muži, má sílo, můj živote! Má láska, bez níž život můj by se rovnal smrti! Žádám Tě, pro tu lásku, kterou ke mně chováš, kdybych mohla učinit něco, čím si Tvou lásku zasloužím.‘ ... ‚Má nejdražší ženo‘ řekl pak král, ‚s radostí si k srdci vezmu, co žádáš... Pojd’ sem drahá, na trůn, a sedni si ke mně.‘ Královna pak své něžné údy usadila do křesla.“²⁰⁶

Tato dlouhá báseň tedy detailně popisuje jednu zajímavou událost a její autor ukazuje jeden z pohledů na královský pár. Jaký význam měla tato báseň a komu byla určena, není předmětem této studie. Můžeme ji ale brát jako věrohodný pramen, například i z důvodu zmínky o módě, kterou si Anna „přinesla“ z Čech do Anglie. O tomto jejím vlivu totiž bylo napsáno již několik zmínek a můžeme jej brát i vzhledem k Maidstoneově básni za prokazatelný.²⁰⁷

Ovšem móda česká byla původně inspirována především Francií a Karlovým pobytem zde v době jeho mládí.²⁰⁸ Známa je i korunka princezny Blanky, dcery Jindřicha IV. z rodu Lancasterů, která dříve patřila právě Anně Lucemburské a vyrobena byla nejspíš mezi lety 1370 a 1380, možná i k příležitosti sňatku Anny s Richardem.²⁰⁹ Dnes se korunka nachází v Mnichovské rezidenci, sídelním městě rodu Wittelsbachů, kam byla provdána právě dcera krále Jindřicha.²¹⁰ Dokládá to opět, z jak přepychového prostředí Anna pocházela a jak vysoko byla kultura odívání na královském dvoře.

Kromě těchto nepřímých Anniných vlivů na kulturu a vznik uměleckých děl ve 14. století, je pravděpodobné, že se také aktivně podílela na rozvíjení a podporu umělců ve své nové domovině. Soudit tak můžeme například dle jejich předchůdkyň, královny Isabelly, matky Eduarda III. Tato anglická panovnice

---

²⁰⁶ Richard MAIDSTONE, *Concordia (The Reconciliation of Richard II. with London)*, edd. A. G. Rigg – D. R. Carlson, 2003, dostupné online (<http://d.lib.rochester.edu/teams/text/rigg-and-carlson-maidstone-concordia>), [citováno k 19. 3. 2018].

²⁰⁷ Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Středověk*, Praha 2009, s. 168-171; Č. ZÍBRT, *Dějiny kroje v zemích českých až po války husitské*, Praha 1892, s. 282.

²⁰⁸ L. KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Středověk*, Praha 2009, s. 168-171.

²⁰⁹ *tamtéž*, s. 215.

²¹⁰ Alena KRÍŽOVÁ, *Šperk od antiky po současnost*, Praha 2015, s. 67.

kromě aktivní role v politice zastávala také roli zadavatele uměleckých děl. Díky královně Isabelle mohl vzniknout např. iluminovaný rukopis jako svatební dar jejímu synu, jenž si vzal za manželku Filipu z Hainaultu.²¹¹

Poslední zmíněná princezna a později také anglická královna, Filipa z Hainaultu, byla další předchůdkyní Anny, jež se zajímala o kulturu a podněcovala vznik nových děl. Mezi jinými například zadala zakázku k výrobě své alabastrové náhrobní podobizny brabantskému umělci Jeana de Liège. Tato královna byla také patronkou v této práci již několikrát zmiňovaného Jeana Froissarta.²¹²

Přikloníme-li se k výše zmíněné možnosti, že královny na anglickém trůnu v eduardovském období byly podporovatelkami umělců působících u dvora, můžeme předpokládat, že Anna nebyla v tomto smyslu výjimkou.

Další z vlivů, který je přikládán královně Anně České, je náboženský vliv. Mnoho zmatků totiž způsobil Jan Viklef svou poznámkou ve svém díle *De triplici vinculo amoris* o schopnosti královny Anny číst Nový Zákon ve třech jazycích, tedy v latině, němčině a češtině. A že pokud je tohoto schopná, proč by si Angličan stejnou část Bible nemohl přečíst také ve svém rodném jazyce. Tato krátká zmínka vyvolala teorie a spekulace, že Anglie a Čechy jsou propojeny a vzájemně se podporují v protestantismu obou zemí. Pokud tomu tak skutečně bylo, není tématem této práce. Ovšem i tato zmínka nám slouží jako důkaz o existenci výše zmíněných rukopisů a schopnosti Anny je číst ve třech jazycích.

---

²¹¹ D. BŘÍZOVÁ, *Transmission of cultural and artistic influence in the fourteenth century with an emphasis on cultural relations between Czech lands and England*, nepublikovaná diplomová práce, Praha: Katolická teologická fakulta, Univerzita Karlova, 2013, s. 130.

²¹² *tamtéž*, s. 131.

Závěr

Studium zaměřené na přiblížení a popis života lucemburské princezny, později anglické královny, Anny zvané České, bylo již zpočátku psaní diplomové práce podrobena zatěžkávací zkoušce v podobě nedostatku pramenů osobní povahy, které by téma práce zásadně podpořily a jistě by daly možnost vzniku komplexnějšího přehledu královnina života. Především pak neexistence osobní i diplomatické korespondence se zdála být velkým nedostatkem.

Těmto zdánlivě zásadním problémům navzdory se podařilo získat alespoň částečný obraz královny Anny z jiných pramenů. Díky těmto sekundárním zdrojům bylo možné sestavit pohled na Annin život nezaujatě. Tedy bez ovlivnění jejím osobním pohledem na určité situace, jejími názory, jako je tomu často u jiných biografii (jako příklad poslouží zažitý pohled na Karla IV., který je neustále opakován a jen postupně upravován dle nezkreslených faktů). Diplomová práce tak popisuje Annu z pohledu jejích rodičů, sourozenců, manžela, blízkého okolí i poddaných.

Lucemburská princezna, jež se narodila do třetího manželství římského císaře Karla IV., významného panovníka své doby (jehož význam nebyl nijak snižen ani staletými následujícími), byla svým původem předurčena k tomu, aby se z ní stal nástroj pro vytváření lepších diplomatických vztahů v rámci středověké Evropy, a to prostřednictvím svého sňatku. Pro tuto roli byla samozřejmě patřičně vychovávána a nadstandardně vzdělávána. Na rozdíl od jiných evropských královských dcer byla vybavena kromě znalosti latiny, také francouzským a německým jazykem, což bylo pro ni jako potomka Lucemburků, samozřejmé. Byla vzdělaná také v křesťanské nauce, která jí provázela celý život a ovlivňovala její vnímání manželství a vztahu k choti, králi Richardu II.

Celý proces vybírání vhodného ženicha pro princeznu, resp. vhodného ženicha, jehož prostřednictvím římská říše získá lepší postavení v tehdejší Evropě, byl v rukou mužů – po smrti Karla IV., jenž vyjednávání započal, v rukou Annina bratra, krále Václava IV., a samozřejmě v rukou dalších předních evropských politiků v čele s papežským vyslancem Pileem di Prata. O sňatek, který by posílil spojení zemí, jež stály proti koalici profrancouzských států ve Stoleté válce, usilovalo více než mnoho mužů, kteří ovlivňovali politickou mapu Evropy.

Sňatek, jenž byl sjednán po dlouhých vyjednáváních, nakonec proběhl roku 1381, a to ve Westminsterském opatství, na tradičním místě anglických královských ceremonií. Novomanželé byli velmi mladí, oběma bylo čtrnáct let, když vstoupili do smlouveného svazku. Ačkoli se nikdy předtím neviděli ani spolu netrávili čas, našli v sobě partnery s porozuměním a náklonnost, jež je u domluvených manželství poměrně výjimečná. Král Richard II. s Annou trávil veškerý svůj čas, všude cestovali spolu a jen zřídka byli od sebe odloučeni. Významné církevní svátky i státnické události trávili bok po boku. Jen jeden rok vynechali ve slavení společných svátků vánočních, a to v době, kdy byl Richard II. vězněn v Toweru. Přes všechna tato fakta spolu ale nepočali očekávaného potomka, který by zajistil následnictví rodu Plantagenetů, z něhož Richard pocházel. Ani dlouhé trvání manželství – celých dvanáct let – nepřineslo narození dědice trůnu.

Londýnský královský dvůr byl v době života královny Anny velmi pestrou směsicí kultur, kde měla zastoupení i ta česká, a to právě díky mladé lucemburské princezně. Již před narozením Anny byly české země díky pobytu Karla IV. na pařížském dvoře velmi ovlivněny francouzským vlivem. Tento vliv, smíšený se středoevropskou kulturou, „přivezla“ Anna sebou do Anglie a byl patrný jak v oblékání, tak v pobytu českých dvořanů v londýnském královském paláci. Sama královna byla popisována jako vzdělaná, hezká a příjemná osobnost, u níž našly zastání nižší vrstvy obyvatelstva. Z tohoto důvodu také údajně vznikla v Anglii její přezdívka, tedy „Good Queen Anne“ – dobrá královna Anna.

Kromě vlivu na své okolí, měla velký vliv i na svého chotě, především se zdá, že byl na ní až závislý a velmi jí miloval (at' sobecky či bezpodmínečně), což dokazují jeho reakce a chování po její smrti. Anna zemřela v mladém věku, v 28 letech. Richard po jejím skonu nechal zbourat zámek Sheen, kde královna zemřela, a agresivně se choval i na jejím pohřbu, když atakoval jednoho ze šlechticů, hraběte Arundela, z důvodu (dle Richarda) nedostatečného projevu úcty zesnulé královně. Přesto, že se Richard poté oženil znovu se španělskou infantkou Isabellou, hrobku nechal zhotovit pro sebe a pro Annu a přál si být s ní pohřben. Toto přání jim bylo splněno a jejich těla jsou uložena opět ve Westminsterském opatství, kde byli sezdáni.

Vydané prameny

- Archiv Koruny české 5, Catalogus 1378–1437*, Antonín Haas (ed.), Praha 1947.
- An English Chronicle of the Reigns of Richard II., Henry IV., Henry V., and Henry VI.*, Rev. John Silvester Davies (ed.), New York 1968.
- Cesta císaře Karla IV. do Francie*, Jakub Pavel (ed.), Praha 1937.
- AUGUSTINUS, Aurelius, *O lži a jiné úvahy*, Ivan Nykel (ed.), Třebíč 2000.
- Chronicon abbatiae de Evesham, ad annum 1418*, William D. Macray (ed.), London 1863.
- FROISSART, Jean, *Kronika stoleté války*, Alois Bejblík (ed.), Praha 1977.
- FROISSART, Jean, *Chronicles of England, France, Spain, and the adjoining countries, from the latter part of the reign of Edward II. to the coronation of Henry IV.*, Thomas Johnes (ed.), London 1806, dostupné online (https://archive.org/details/b24872799_0001), [citováno k 15. 4. 2018].
- Historia Vitae et Regni Ricardi Secundi*, George B. Stow (ed.), Philadelphia 1977.
- Karel IV. v soudobých kronikách*, Marie Bláhová – Zuzana Lukšová – Martin Nodl (edd.), Praha 2016.
- Korunovační řád českých králů = Ordo ad coronandum Regem Boemorum*, Jiří Kuthan – Miroslav Šmied (edd.), Praha 2009.
- Liber Regalis, seu, Ordo consecrandi regem solum. Ordo consecrandi reginam cum rege. Ordo consecrandi reginam solam. Rubrica de regis exequiis. E codice Westmonasteriensi editus*, William H. Bliss (ed.), London 1870, dostupné online (http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10800494_00001.html), [citováno k 19. 3. 2018].
- MAIDSTONE, Richard, *Concordia (The Reconciliation of Richard II. with London)*, Arthur G. Rigg – David R. Carlson (edd.), 2003, dostupné online (<http://d.lib.rochester.edu/teams/text/rigg-and-carlson-maidstone-concordia>), [citováno k 19. 3. 2018].
- Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas Illustrantia V.*, Kamil Krofta (ed.), Praha 1903.
- ŠTÍTNÝ ze ŠTÍTNÉHO, Tomáš, *Knížky o hře šachové a jiné*, František Šimek (ed.), Praha 1956.

ŠTÍTNÝ ze ŠTÍTNÉHO, Tomáš, *Život sv. Alžběty*, Jaroslav Kolár (ed.), Praha 2006.

The Diplomatic Correspondence of Richard II., Edouard Perroy (ed.), London 1933.

The Governance of Kings and Princes: John Trevisa's Middle English Translation of the De regimine principum of Aegidius Romanus, David C. Fowler – Charles F. Briggs – Paul G. Remley (edd.), New York 1997.

The Westminster Chronicle 1381-1394, Leonard C. Hector – Barbara F. Harvey (edd.), Oxford 1982.

WALSINGHAM, Thomas, *The Chronica Maiora of Thomas Walsingham, 1376-1422*, David Preest – James G. Clark (edd.), London 2005.

Literatura

- BAKOVÁ, Helena, *Portréty historických osobností – Nejen grafologický pohled*, Praha 2015.
- BINSKI, Paul, *Liber Regalis: It's Date and European Context*, in: *The Real Image of Richard II. and The Wilton Diptych*, D. Gordon – L. Monnas – C. Elam (edd.), London 1997.
- BŘÍZOVÁ, Daniela, *Transmission of cultural and artistic influence in the fourteenth century with an emphasis on cultural relations between Czech lands and England*, nepublikovaná diplomová práce, Praha: Katolická teologická fakulta, Univerzita Karlova, 2013.
- ČECHURA, Jaroslav, *České země v letech 1310-1378, Lucemburkové na českém trůně I*. Praha 1999.
- ČECHURA, Jaroslav, *Karel IV. Na dvojím trůně*, Praha 1998.
- ČECHURA, Jaroslav – HLAVAČKA, Milan – MIKULEC, Jiří, *Děti a levobočci českých králů*, Praha 1995.
- ČECHURA, Jaroslav – ŽŮREK, Václav, *Lucemburkové. Životopisná encyklopedie*, Praha 2012.
- DELUMEAU, Jean, *Strach na Západě ve 14. – 18. století: obležená obec; Díl 1. Strach doléhající na většinu*, Praha 1997.
- Dictionary of National Biography, 1885-1900, Volume 2, 7*, Leslie Stephen (ed.), London 1885-1886.
- DUBY, Georges, *Rytíř, žena a kněz*, Praha 2002.
- ENNENOVÁ, Edith, *Ženy ve středověku*, Praha 2002.
- GOODMAN, Anthony – GILLESPIE, James L., *Richard II: The Art of Kingship*, Oxford 1999.
- HILLEBRANDOVÁ, Olga, *Každodenní život na panovnických dvorech v Praze a Londýně na sklonku 14. století*, nepublikovaná bakalářská práce, Praha: Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova, 2010.
- HRADILOVÁ, Tereza, *Svéprávnost nezletilců s ohledem na navrhovanou právní úpravu*, nepublikovaná diplomová práce, Olomouc: Právnická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, 2010.
- JOHNSON, Paul, *Dějiny anglického národa*, Praha 1995.

- KADLEC, Jaroslav, *Dějiny katolické církve. Svazek II.*, Olomouc, 1993.
- KAŠNÝ, Jiří, *Manželství v západní tradici. Soubor kanonických studií*, České Budějovice 2006.
- KAVKA, František, *Čtyři ženy Karla IV. a královské sňatky*, Praha – Litomyšl 2002.
- KAVKA, František, *Život na dvoře Karla IV.*, Praha 1993.
- KŘÍŽOVÁ, Alena, *Šperk od antiky po současnost*, Praha 2015.
- KYBALOVÁ, Ludmila, *Dějiny odívání. Středověk*, Praha 2009.
- LE GOFF, Jacques – SCHMITT, Jean Claude (edd.), *Encyklopedie středověku*, Praha 2008.
- LE GOFF, Jacques (ed.), *Středověký člověk a jeho svět*, Praha 1999.
- LENDEROVÁ, Milena (ed.), *Eva nejen v ráji*, Praha 2002.
- MATHEW, Gervase, *The Court of Richard II.*, London 1968.
- MAZANCOVÁ, Tereza, *České princezny z lucemburského rodu*, nepublikovaná diplomová práce, Praha: Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, 2010.
- MAZANCOVÁ, Tereza, *Kateřina Lucemburská*, *Historie – Otázky – Problémy*, 3, 2/2011, s. 99-109.
- MITCHELL, Linda E., *Family Life in the Middle Ages*, London 2007.
- NODL, Martin – KRAS, Paweł (edd.), *Manželství v pozdním středověku: rituály a obyčej*, Praha 2014.
- NODL, Martin (ed.), *Rituály, ceremonie a festivity ve střední Evropě 14. a 15. století*, Praha 2009.
- NODL, Martin, *Středověk v nás*, Praha 2015.
- OTIS-COUR, Leah, *Rozkoš a láska. Dějiny partnerských vztahů ve středověku*, Praha 2002.
- PERNOUDOVÁ, Régine, *Žena v době katedrál*, Praha 2002.
- RICKERT, Margaret, *The Reconstruction of an English Carmelite Missal*, in: *The Burlington Magazine for Connoisseurs*, díl 67, č. 390, 1935, s. 99-113.
- SAUL, Nigel, *Richard II.*, New Haven 1997.
- SCHAUBER, Vera – SCHINDLER, Hanns M., *Rok se svatými*, Kostelní Vydří 1997.
- SCHRAMM, Percy Ernst, *History of the English Coronation*, Oxford 1937.
- STEEL, Anthony, *Richard II.* Cambridge 1941.
- STLOUKAL, Karel, *Královny, kněžny a velké ženy české*, Praha 1940.

- SPĚVÁČEK, Jiří, *Karel IV. Život a dílo*, Praha 1979.
- SUCHÝ, Marek, *Dobrá královna Anna Česká*, *Dějiny a současnost* 21, 1999, s. 8-12
- SUCHÝ, Marek, *Čechy a Anglie v letech 1346-1415*, nepublikovaná diplomová práce, Olomouc: Filozofická fakulta, Univerzita Palackého 1997.
- SUCHÝ, Marek, *Anna Lucemburská, anglická královna*, in: *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012.
- ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie (1377-1378)*, Praha 2006.
- ŠMAHEL, František – BOBKOVÁ, Lenka (edd.), *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012.
- THOMAS, Alfred, *Čechy královny Anny, 1310-1420*, Brno 2005.
- VELDTRUP, Dieter, *Zwischen Egerecht und Familienpolitik. Studien zu den dynastischen Heiratsprojekten Karls IV.*, Warendorf 1988.
- WENTERSDORF, Karl P., *The Clandestine Marriages of The Fair Maid of Kent*, in: *Journal of Medieval History* 1979.
- WILKINSON, Benjamin, *Notes on the Coronation records of the Fourteenth century*, in: *English Historical Review*, díl LXX, London 1955.
- ZÍBRT, Čeněk, *Dějiny kroje v zemích českých až po války husitské*, Praha 1892.
- ŽŮREK, Václav, *Korunovační řád Karla IV. jako ritualizovaný panovnický program*, in: *Časopis Národního muzea v Praze. Řada historická*, roč. 176, č. 3-4, Praha 2007, s. 105-143.

Přílohy

1. Liber Regalis – dvojportrét Richarda II. a Anny Lucemburské
2. Liber Regalis – korunovace Anny Lucemburské
3. Korunka královny Anny, 14. století
4. Richardův itinerář v roce 1387

Příloha č. 1

Liber Regalis – dvojportrét Richarda II. a Anny Lucemburské (1382)

Copyright: Dean and Chapter of Westminster, 2017.

Příloha č. 2

Liber Regalis – korunovace Anny Lucemburské (1382)

Copyright: Dean and Chapter of Westminster, 2017.

Příloha č. 3

Korunka královny Anny (14. století)

reprodukce z knihy A. Křížové, *Šperk od antiky po současnost*, Praha 2015, s. 67.

Příloha č. 4

Richardův a Annin itinerář v roce 1387

Anthony TUCK, *Richard II. and the English Nobility*, Londýn 1973, s. 227.

Únor	9	odjel z Londýna
	15	Beaumanoir
	21-6	Nottingham
Březen	25	Royston
	27	Lincoln
Duben	3-8	Nottingham
	23	Windsor
	27-9	Easthampstead
Květen	8-13	Reading
	22	Woodstock
Červen	10-13	Coventry
	14	Banbury
	16	Banbury
	26-7	Dayton Basset
	29-30	Lichfield
Červenec	3	Stafford
	4	Stone
	12-16	Chester
	26	Malpas
	28	Blakemere
Srpen	1-5	Shrewsbury
	6	Acton Burnell
	9-12	Worcester
	14	Alvechurch
	20	Groby, Leicester
	25-9	Nottingham
Září	2	Clipstone
	8	Clipstone
	9-11	Nottingham
	16-17	Leicester
	20	Woodstock
	22-30	Woodstock
Říjen	6-15	Woodstock
	30	Windsor
Listopad	2	Windsor
	10	Londýn